Жан Жироду

ТРОЯНСЬКОЇ ВІЙНИ НЕ БУДЕ

Драма на дві дії

Переклад з французької: Віктор Часник

Переклад люб'язно надано його автором

ДІЯ ПЕРША.

Домінуюча над довкіллям тераса стіни городу

з уступами. Навколо ряд інших підвищень.

Сцена перша.

А н д р о м а х а, К а с с а н д р а, м о л о д а с л у ж н и ц я.

А н д р о м а х а. Троянської війни не буде, Касандро!

К а с с а н д р а. Я готова посперечатися з тобою, Андромахо.

А н д р о м а х а. Гонець, посланий греками, правий. Його чудово зустрінуть. Крихітку Олену йому повернуть, та ще в упаковці.

К а с с а н д р а. Йому нагрублять. Йому не повернуть Олену. І троянська війна буде.

А н д р о м а х а. Так, якби Гектора не було тут. .. Але ось, Касандро, ось ... Ти чуєш звуки труби? В цю хвилину він з перемогою повертається в місто. Я думаю, він скаже своє слово. Коли він йшов три місяці тому, то поклявся мені, що ця війна остання.

К а с с а н д р а. Так, остання. А за нею його чекає інша.

А н д р о м а х а. І як тобі не набридне всюди бачити і передбачати лише жахливе.

К а с с а н д р а. Я нічого не передбачаю, Андромахо. Я нічого не провіщаю. Я тільки добре усвідомлюю те, що на світі існують дві дурниці — дурість людська і дурість природи.

А н д р о м а х а. Чому Троянська війна повинна бути? Парис не дорожить більше Оленою. А Олені набрид Парис.

К а с с а н д р а. Наче в них справа!

А н д р о м а х а. А в чому ж справа?

К а с с а н д р а. Парис не дорожить більше Оленою! Олені набрид Парис! Ти коли-небудь бачила, щоб доля цікавилася голими запереченнями?

А н д р о м а х а. Я не знаю, що таке доля.

К а с с а н д р а. Я тобі скажу. Це просто прискорена форма часу. Це страшна річ.

А н д р о м а х а. Для мене абстрактні поняття невиразні.

К а с с а н д р а. Ну що ж. Вдамся тоді до метафори. Уяви собі тигра. Що ти розумієш? Це метафора для дівчат. Сплячого тигра.

А н д р о м а х а. Та не буди його, хай спить.

К а с с а н д р а. Охоче на це погоджуся. Але твердження його пробудять. А ними повниться вся Троя.

А н д р о м а х а. Чим повниться вона?

К а с с а н д р а. Словами, що стверджують, ніби світ і управління світом належить взагалі людям, і зокрема троянцям і троянкам.

А н д р о м а х а. Мені незрозуміло це.

К а с с а н д р а. Адже зараз Гектор повернувся в Трою?

А н д р о м а х а. Так. Ось цієї миті до своєї дружини поспішає він.

К а с с а н д р а. І дружина Гектора повинна подарувати йому дитину.

А н д р о м а х а. Так, у мене буде дитина.

К а с с а н д р а. А хіба все це не суть твердження?

А н д р о м а х а. Не лякай мене, Кассандро.

М о л о д а с л у ж н и ц я (проходячи повз них з білизною). Який чудовий день, пані!

К а с с а н д р а. Так? Ти вважаєш?

М о л о д а с л у ж н и ц я (йдучи). Для Трої настав сьогодні самий чудовий весняний день.

К а с с а н д р а. Бачиш, навіть прачка і та щось стверджує.

А н д р о м а х а. О! Справді, Касандро! Як ти можеш говорити про війну в такий день? Щастя падає на землю.

К а с с а н д р а. Як сніг!

А н д р о м а х а. І разом зі щастям — краса. Поглянь на це сонце. Вся Троя блищить і переливається перламутром більше, ніж глибини моря. Від кожної рибальської халупи, від кожного дерева доноситься шепіт раковин. Якщо люди нарешті знайдуть щастя жити в мирі, — так це тільки в такий день, як сьогодні ... В такий день вони незлобиві ... і відчувають себе безсмертними ...

К а с с а н д р а. Так, і паралітики, яких винесли на пороги їхніх помешкань, теж відчувають себе безсмертними.

А н д р о м а х а. І добрими ... Поглянь на цього вершника з передового загону. Він підвівся на стременах і нахилився, щоб приголубити кошеня, що притулилося в амбразурі кріпосної стіни ... Можливо, сьогодні перший день згоди між людьми і тваринами.

К а с с а н д р а. Ти схвильована і говориш зайві слова. У тривозі рок, о Андромахо!

А н д р о м а х а. Хвилюються дівчата, у яких немає чоловіків. Твоїм словам не вірю.

К а с с а н д р а. Даремно. Ах, Гектор повернувся в ореолу слави до своєї чарівної дружини ... А паралітики, сидячи на своїх лавках, уявляють, що вони безсмертні ... Але ось рок відкрив очі ... потягується ... Так, в такий день можливо, що на землі настане мир ... А рок плотолюбно облизується від задоволення ... Так, у Андромахи буде син ... І вершники нахиляються і пестять кошенят на мурі ... Рок підходить ...

А н д р о м а х а. Мовчи!

К а с с а н д р а. Він тихо піднімається по сходах палацу. Він мордою штовхає двері .. Ось він ... ось він ...

Голос Г е к т о р а: "Андромахо!"

А н д р о м а х а. Ти брешеш ... Це Гектор!

К а с с а н д р а. А хто казав тобі інше?

Сцена друга.

А н д р о м а х а, К а с с а н д р а, Г е к т о р

А н д р о м а х а. Гекторе! ..

Г е к т о р. Андромахо! (Обіймаються). Привіт тобі, Кассандро. Будь добра, Париса поклич. І як можна швидше! Кассандра зволікає. Ти хочеш щось сказати?

А н д р о м а х а. Не слухай її! .. Вона скаже що-небудь страшне.

Г е к т о р. Говори.

К а с с а н д р а. Твоя дружина носить дитину. (Пішла)

Сцена третя.

А н д р о м а х а, Г е к т о р.

Гектор обнявши Андромаху, підводить її до кам'яній лаві, сідає поруч з нею. Коротка мовчанка.

Г е к т о р. Син? Дочка?

А н д р о м а х а. А кого ти хотів створити?

Г е к т о р. Тисячу синів ... тисячу дочок!

А н д р о м а х а. Чому? Хіба ти обіймав пару тисяч жінок? Тебе чекає розчарування. Це буде один син ... єдиний.

Г е к т о р. Є всі підстави думати, що буде син. Після воєн народжується більше хлопчиків, ніж дівчаток.

А н д р о м а х а. А перед війнами?

Г е к т о р. Давайте облишимо війни та відпустимо війну... Вона закінчилася. Забрала твого батька, брата, але повернула чоловіка.

А н д р о м а х а. Вона занадто милостива. Але вона візьме своє.

Г е к т о р. Заспокойся. Ми їй більше не надамо такого випадку. Зараз я тебе покину, щоб там, на площі, урочисто закрити ворота війни! Вони більше ніколи не відкриються.

А н д р о м а х а. Закрий їх. Але вони все одно відкриються.

Г е к т о р. Ти навіть можеш сказати, в який це буде день?

А н д р о м а х а. У день, коли хліба вкриються позолотою і зігнуться під вагою зерна, коли виноградні грона наллються соком, коли житла будуть сповнені щасливими парами.

Г е к т о р. І, звичайно, мир повністю запанує на землі?

А н д р о м а х а. Так. А син мій буде сильним і прекрасним.

Г е к т о р (цілує її). Твій син може виявитися боягузом. Боягузтво може зберегти його.

А н д р о м а х а. Він не буде боягузом. Але я відріжу йому вказівний палець правої руки.

Г е к т о р. Якщо всі матері відріжуть своїм синам вказівні пальці правої руки, всі армії світу будуть воювати без вказівних пальців ... Якщо вони відріжуть їм праві ноги, армії будуть одноногі ... якщо виколють їм очі, армії будуть битися сліпими — але армії будуть завжди. У боях воїн буде на дотик шукати горло і серце ворога.

А н д р о м а х а. Я, скоріше, вб'ю його.

Г е к т о р. Мати тільки так може не допустити воєн.

А н д р о м а х а. Не смійся. Я можу вбити його ще до його народження.

Г е к т о р. Хіба ти не хочеш поглянути на свого сина хоча б тільки одну хвилину, одну-єдину хвилину? Потім ти розміркуєш ... Побачити свого сина?

А н д р о м а х а. Мене цікавить тільки твій син. Тому що він твій, і саме тому, що він це ти, я і боюся ... Ти не можеш собі уявити, як він схожий на тебе ...У своєму теперішньому небутті він приносить те, що вносиш ти. Якщо ти обожнюєш війну, він теж її полюбить ... Ти боготвориш війну?

Г е к т о р. До чого це питання?

А н д р о м а х а. Зізнайся, часом ти її любиш.

Г е к т о р. Якщо можна любити те, що позбавляє вас надії, щастя, найдорожчих істот ...

А н д р о м а х а. Ти не уявляєш собі, як добре це сказано ... Так, часом її люблять ...

Г е к т о р. Так ... Якщо тебе спокушає віра в ту місію, яку, борючись, ти виконуєш з волі богів.

А н д р о м а х а. Ах! Ти сам відчуваєш себе богом під час битви?

Г е к т о р. Часто я відчуваю себе менше ніж людиною. А іноді прокидаєшся вранці і, здивований, немов перенароджений, озираєшся навколо. Тіло, зброя немов іншої ваги і сплаву ... Тобі здається, тепер ти невразливий. Відчуваєш якусь ніжність, весь нею повний. Це особлива ніжність битв. Ти лагідний тому, що безпощадний, в цьому, мабуть, і є ніжність богів. До ворога наближаєшся повільно, майже розсіяно, але пестливо. Намагаєшся не роздавити комашку,і комара

відганяєш так, щоб не вбити. Ніколи людина так не цінує свого життя ...

А н д р о м а х а. А потім з'являється противник?

Г е к т о р. Так, потім з'являється противник, страшний, бризкає піною. Його шкодуєш. За цим озвірілим оскалом рота, за лютим поглядом бачиш всю безпорадність і відданість жалюгідного чинуші, нещасного чоловіка і зятя, чийогось бідного родича, ласого до вина і маслин. І починаєш любити його. Любити його бородавку на щоці, його більмо на оці ... Але він гне своє ... І тоді вбиваєш його.

А н д р о м а х а. І подібно богу, нахиляєшся над його убогим тілом. Але ми не боги і не в силах повернути йому життя.

Г е к т о р. Навіть не нахиляєшся Часу немає. Інші чекають тебе. Інші, з такою ж піною на губах і з таким же поглядом, повним ненависті. Такі ж, яких чекають вдома їх сім'ї, маслини, мир.

А н д р о м а х а. І їх теж вбивають?

Г е к т о р. Вбивають. Така війна.

А н д р о м а х а. Всіх? Вбивають всіх?

Г е к т о р. У цій війні ми вбили всіх. Так було вирішено. Тому що цей народ дійсно належав до войовничої раси, з вини цього народу війни велися і поширювалися по всій Азії. З них один лише врятувався.

А н д р о м а х а. Через тисячу років світ буде населений його нащадками. Марний порятунок ... мій син буде кохатися у війні, тому що ти її любиш.

Г е к т о р. Мені здається, що я її, швидше ненавиджу ... Ні, я не люблю її більше.

А н д р о м а х а. Як можна перестати любити те, що обожнював? Розкажи. Це цікаво.

Г е к т о р. Знаєш, як буває, коли виявиш, що твій товариш брехун. Все, що він говорить, звучить брехнею, навіть якщо це правда ... Це, може бути, дивно, але війна уособлювала для мене добро, великодушність, презирство до підлості. Я думав, що зобов'язаний їй і своїм запалом, і своєю пристрастю до життя і до тебе. І до цієї війни я кожного ворога любив ...

А н д р о м а х а. Ти тільки що сказав: коли вбиваєш, то любиш.

Г е к т о р. І можеш собі уявити, як всі звуки війни з'єдналися в моїх вухах в одну гаму шляхетності — нічний галоп коней, брязкіт шабель і казанків, коли полк гоплітів в повному спорядженні проходить повз вашого намету, зачіпаючи його; соколиний крик над настороженим військом. І звучання війни було для мене таким чітким, дивовижно ясним.

А н д р о м а х а. А на цей раз війна прозвучала фальшиво?

Г е к т о р. Але чому б? Може бути, я старію? Або може бути, це вигоряння, професійна втома, яка іноді охоплює навіть столяра біля верстата. В один прекрасний ранок вона охопила і мене, коли я, нахилившись над ворогом, моїм однолітком, збирався добити його. Раніше всі ті, над ким я заносив меч,

щоб вбити, здавалися мені повною моєї протилежністю. Тепер схиляю коліна перед власним відображенням. Збираючись позбавити життя іншого, я як би здійснюю самогубство. Я не знаю як діє столяр в таких випадках: кидає він свій рубанок і свою політуру або продовжує ... Я продовжував. Але з тієї хвилини для мене зникло повне досконалості звучання війни. Удар списа, що ковзнув по моєму щиту, падіння тіл убитих, а пізніше руйнування палаців — все це стало вражати мене фальшю. Війна побачила, що я розгадав її, і вже перестала соромитися ... Крики вмираючих лунали в моїх вухах фальшю ... Ось до чого я прийшов ...

А н д р о м а х а. А для інших війна провжувала звучати як і спочатку?

Г е к т о р. Інші — як і я. Армія, яку я привів із собою, ненавидить війну.

А н д р о м а х а. У цій армії поганий слух.

Г е к т о р. Ні. Ти не можеш собі уявити, як раптом, годину тому, коли побачили Трою, все прозвучало для неї чисто і правильно. Не було воїна, який не зупинився б, охоплений сумом. І це почуття було до того сильне, що ми довго не наважувалися увійти строєм в ворота і окремими групами розсіялися біля фортечних стін. Ось єдине завдання, гідне справжньої армії — влаштувати мирну облогу свого міста, яке широко відкрило для неї ворота.

А н д р о м а х а. І ти не зрозумів, що саме це й було гіршою брехнею. Війна в самій Трої, Г е к т о ре. Вона зустріла вас біля воріт. Тривога, а не любов мене в сум'ятті вабить до тебе.

Г е к т о р. Про що ти говориш?

А н д р о м а х а. Хіба ти не знаєш, що Парис викрав Олену?

Г е к т о р. Мені тільки що сказали про це ... Ну і що ж?

Ан д р о м а х а. Що греки вимагають її повернення? Що їх посланець прибуває сьогодні? І що якщо її не повернуть — буде війна?

Г е к т о р. А чому її не повернути? Я сам це зроблю.

А н д р о м а х а. П а р и с ніколи не погодиться.

Г е к т о р. Парис моментально поступиться мені. Кассандра його зараз приведе.

А н д р о м а х а. Він не може поступитися. Його слава, як ви це називаєте, зобов'язує його не піддаватися ... А може бути, як він говорить, і його любов.

Г е к т о р. Подивимося! Біжи до Пріама, запитай у нього, чи не може він вислухати мене зараз же. Сама заспокойся. Всі троянці, які вже воювали і які можуть ще воювати, не хочуть війни.

А н д р о м а х а. Залишається ще багато інших. (Виходить.)

Входить Кассандра.

К а с с а н д р а. Ось Парис.

Сцена четверта.

К а с с а н д р а, Г е к т о р, П а р и с.

Г е к т о р. Прийми мої вітання, Парисе. Ти не втрачав часу під час нашої відсутності.

П а р и с. Дякую.

Г е к т о р. Ну і що ж? Що це за історія з Оленою?

П а р и с. О л е н а дуже мила особа. Чи не правда, Кассандро?

К а с с а н д р а. Досить миленька.

П а р и с. І тільки? Чому сьогодні така стриманість. Вчора ти ще казала, що знаходиш її дуже красивою.

К а с с а н д р а. Так. Вона дуже красива і в міру мила.

П а р и с. Хіба вона не схожа на маленьку симпатичну газель?

К а с с а н д р а. Ні.

П а р и с. Адже ти ж сама казала мені, що вона схожа на газель.

К а с с а н д р а. Я помилилася. Я пізніше побачила газель.

Г е к т о р. Ви мені набридли з вашими газелями. Вона що? Так мало схожа на жінку?

П а р и с. О! Звичайно, це не тип наших жінок.

К а с с а н д р а. А який тип наших жінок?

П а р и с. Твій, дорога сестра. Тип жінок мало стриманих.

К а с с а н д р а. А твоя гречанка стримана в любові?

П а р и с. Послухай, що кажуть ваші діви! .. Ти прекрасно знаєш, що я хочу сказати. Буде з мене цих азіаток. Їх обійми липкі, як клей, їх поцілунки ріжуть без ножа, вони все готові проковтнути. По мірі того, як вони роздягаються, здається, що вони надягають на себе ще більш ошатне плаття, свою наготу, ще більш строкату, ніж їх одяг. Так і здається, що вони хочуть залишити на нас відбиток своїх рум'ян і білил. Коротше кажучи, з ними прямо страшно ... А Олена, навіть коли я тримаю її в своїх обіймах, так далека від мене.

Г е к т о р. Дуже цікаво. І ти вважаєш, Кассандро, що варто воювати для того, щоб Парис любив здалеку?

К а с с а н д р а. Здалеку ... Він любить близькість жінок, які вміють триматися на відстані.

П а р и с. Вся принадність Олени в тому, що, коли вони присутні, вона здається відсутньою.

Г е к т о р. Як ти її викрав? З її згоди або проти її волі?

П а р и с. Послухай, Гекторе! Ти знаєш жінок не гірше, ніж я. Вони погоджуються тільки з примусу. І тоді роблять це з ентузіазмом.

Г е к т о р. Ти був верхи? І залишив під її вікнами купу кінського гною, сліди спокусника?

П а р и с. Це що? Допит?

Г е к т о р. Так, розслідування. Постарайся хоч раз відповісти точно. Ти не збезчестив подружній будинок або грецьку землю?

П а р и с. Трохи грецьку воду. Вона купалася ...

К а с с а н д р а. Коротше кажучи, вона народилася з піни морської. Холодність, подібно Венері, народилася з піни.

Г е к т о р. Не покрив ти плінфи палацу образливими написами або малюнками, як ти це зазвичай робиш? Чи не пустив ти перший в оборот те слівце, яке тепер всі кидають в обличчя обманутому чоловікові?

П а р и с. Ні. Менелай в цей час стояв голий на березі і був зайнятий тим, що звільняв палець ноги від краба, який вчепився в нього. Він дивився з таким виглядом на мій човен, що відпливав, наче вітер відносив його одяг.

Г е к т о р. Він був розлючений?

П а р и с. На обличчі царя, в ногу якого вп'явся краб, не могло бути блаженства.

Г е к т о р. А були свідки?

П а р и с. Мої матроси.

Г е к т о р. Ідеально!

П а р и с. Чому "ідеально"? Що ти цим хочеш сказати?

Г е к т о р. Я кажу "ідеально" тому, що ти нічого не скоїв непоправне. По суті кажучи, так як вона була роздягнена, ні її одяг, ні її речі не були спаплюжені. Тільки її тіло було зневажене. Але це не так вагомо. Я добре знаю греків і можу запевнити тебе, що вони з історії своєї маленької королеви, що спустилася до моря і через кілька місяців повернулася з його глибин з невинним виглядом, складуть захоплюючу пригоду, що робить їм честь.

К а с с а н д р а. Цей невинний вигляд ми забезпечимо.

П а р и с. Чи не думаєш ти, що я відвезу Олену Менелаєві?

Г е к т о р. Ні ми, ні він не вимагаємо так багато... Грецький гонець займеться цим. Він пересадить її назад в море, як пересаджують водяні рослини в певному місці. Ти вручиш її гінцеві сьогодні ж увечері.

П а р и с. Я не знаю, чи усвідомлюєш ти жахливість того, що пропонуєш. Невже ти можеш припустити, що чоловік, якому передбачається провести ніч з Оленою, здатний відмовитися від цього?

К а с с а н д р а. У тебе попереду цілий день з Оленою. Це більш по-грецьки.

Г е к т о р. Не будь затятим. Ми тебе добре знаємо. Це не перша розлука, на яку ти йдеш.

П а р и с. Дорогий Гекторе, це вірно. Дотепер я з досить легким серцем приймав розлуку. У розриві з жінкою, навіть найулюбленішою, є особлива принадність, яку я краще, ніж будь-хто, вмію цінувати. Перша самотня прогулянка вулицями міста після прощальних обіймів, миле личко першої зустрічної

швачки, ще байдуже і свіже, після чарівної коханої, залишеної з червоним від сліз носом, дзвінкий сміх прачки або торговки фруктами після прощальних слів, сказаних хрипким від відчаю голосом, — все це приносить насолоду, заради якої я можу пожертвувати багато чим. Пішла тільки одна істота, а світ знову заповнений людьми ... Всі жінки створені для вас як би заново, все належить вам, а ти вільний, сповнений гідності і совість твоя чиста.

Ти маєш рацію, в любові є натхненні хвилини, це хвилини розриву ... І тому я ніколи не розлучуюся з Оленою, бо, зустрівшись з нею, мені здається, я порвав з усіма іншими жінками і знайшов замість однієї волі тисячу свобод і тисячу інших достоїнств.

Г е к т о р. Бо вона тебе не любить. Все, що ти говорив, доводить це.

П а р и с. Якщо хочеш. Але будь-який пристрасті я вважатиму за краще нелюбов до мене Олени.

Г е к т о р. Мені дуже шкода. Але ти її повернеш.

П а р и с. Ти тут не володар.

Г е к т о р. Я старший за тебе і буду панувати.

П а р и с. Ось і командуй в майбутньому. А в теперішньому я скоряюся нашому батькові.

Г е к т о р. Я більшого й не вимагаю. Ти згоден підкоритися рішенню Пріама?

П а р и с. Безумовно.

Г е к т о р. Клянешся? Обидва клянемося?

К а с с а н д р а. Будь обережний, Гекторе. Пріам до нестями захоплений Оленою. Він, скоріше, віддасть своїх дочок ...

Г е к т о р. Що ти там розказуєш?

П а р и с. Раз Кассандра говорить про сьогодення, а не про майбутнє, значить, це правда.

К а с с а н д р а. ... і всіх наших братів, всіх наших дядьків, і весь рід наш! .. Всі наші старі оточують Олену як почесна свита. Подивися. Зараз час її прогулянки ... Бачиш на стінах ці сивобороді голови? .. Немов лелеки сіли на валу.

Г е к т о р. Прекрасне видовище. Бороди білі, а пики червоні!

К а с с а н д р а. Так ... при виді Олени їх того й гляди розіб'є параліч. Їм слід було бути у Скамандрських воріт, через які входять наші переможні війська. Але ні. Вони зібралися у Сцейських, звідки виходить Олена.

Г е к т о р. Ось дивіться! Вони всі ураз нахиляють свої голови, як лелеки дзьоби, коли повз них пробігає щур.

К а с с а н д р а. Повз них проходить Олена.

П а р и с. Так?

К а с с а н д р а. Вона на нижній терасі. Стоячи вона поправляє свою сандалю, не забуваючи при цьому якомога вище підняти ногу.

Г е к т о р. Неймовірно! Всі старі Трої зібралися сюди, щоб дивитися на неї зверху.

К а с с а н д р а. О ні. Ті, що хитріше, дивляться на неї знизу.

Г о л о с и "Хай буде безсмертна краса!"

Г е к т о р. Що вони кричать?

П а р и с. Вони кричать "Хай буде безсмертна краса"

К а с с а н д р а. Я згодна з ними. Їм тільки й кричати про безсмертя, адже скоро подихати.

Г о л о с и: "Хай живе Венера!"

Г е к т о р. А зараз?

К а с с а н д р а. "Хай живе Венера!" Їм слід було б кричати слова де немає літери "р", вони ж беззубі, а самі тільки й кричать "Краса!", "Венера!" і уявляють,що їх крики звучать потужно. Насправді вони лише старанно шамкають.

Г е к т о р. А при чому тут Венера?

К а с с а н д р а. Вони уявили, що Олену їм піднесла Венера в нагороду Парису, що присудив їй з першого погляду яблуко ...

Г е к т о р. В той день ти теж зробив непогану справу.

П а р и с. Але ти ж мій старший брат.

Сцена п'ята.

Ті ж і д в а с т а р ц я.

П е р ш и й с т а р е ц ь. Знизу ми роздивились її краще.

Д р у г и й с т а р е ц ь. Ми її відмінно бачили.

П е р ш и й с т а р е ц ь. Але звідси вона нас краще чує. Ану давай! Раз два три!

О б о є. Хай живе Олена!

Д р у г и й с т а р е ц ь. У нашому віці досить утомливо бігати вниз і вгору по цим жахливим сходам, щоб поглянути на неї.

П е р ш и й с т а р е ц ь. А хочеш, ми будемо по черзі – один день тільки кричати їй "ура", а інший день дивитися на неї?

Д р у г и й с т а р е ц ь. Ти з глузду з'їхав. Хіба можна прожити хоча б один день, не бачачи Олени! Згадай тільки, що нам вдалося побачити сьогодні! Раз два три!

О б о є. Хай живе Олена!

П е р ш и й с т а р е ц ь. А тепер вниз!..

Вони побігли.

К а с с а н д р а. Бачиш, Гекторе. Питається, як тільки можуть витримати все це натруджені легені?

Г е к т о р. Наш батько не може бути таким ...

П а р и с. Скажи будь ласка, Гекторе, до розмови з батьком ти не поглянеш на Олену.

Г е к т о р. А мені немає діла до Олени ... Але ось батько! Вітаю тебе!

Сцена шоста.

Г е к а б а, А н д р о м а х а, К а с с а н д р а, Г е к т о р,

П а р и с, Д е м о к о с, М а л е н ь к а П о л і к с е н а, Г е о м е т р.

П р і а м. Ти щось сказав.

Г е к т о р. Я сказав, батьку, що ми повинні поспішити закрити ворота війни, замкнути їх на засуви, на замки, щоб ні одна комашка не могла проникнути через них.

П р і а м. А мені здалося, що ти сказав щось коротше.

Д е м о к о с. Він сказав, що йому немає діла до Олени.

П р і а м. Нахилися ...

Гектор кориться.

Ти її бачиш.

Г е к а б а. Звичайно, він її бачить. Я питаю, чи є хоч одна людина, яка не змогла б її побачити? Вона крокує по всьому місту.

Д е м о к о с. Це хода краси.

П р і а м. Ти її бачиш?

Г е к т о р. Та й що?

Д е м о к о с. Пріам запитує, що ти бачиш!

Г е к т о р. Я бачу молоду жінку, яка зав'язує сандалію.

К а с с а н д р а. Вона робить це не поспішаючи.

П а р и с. Я вивіз її голою, без всякого одягу. Це твої сандалі. Вони їй трохи великі.

К а с с а н д р а. Маленьким жінкам все велике.

Г е к т о р. Я бачу чарівні стегна.

Г е к а б а. Він бачить те, що ви всі бачите.

П р і а м. Моє бідне дитя!

Г е к т о р. Що?

Д е м о к о с. Пріам тобі сказав "бідне дитя".

П р і а м. Я не знав, що троянська молодь дійшла до цього.

Г е к т о р. До чого?

П р і а м. До не бачення краси.

Д е м о к о с. А тому і любові. Інакше кажучи, ви дійшли до реалізму! Ми, поети, називаємо це реалізмом.

Г е к т о р. А троянські старі розуміють і красу і любов?

Г е к а б а. Це звичайна річ. Любов осягають зовсім не ті, хто любить і хто красивий.

Г е к т о р. Любов звичайне явище. Я не натякаю на Олену, але красу зустрічаєш на кожному розі.

П р і а м. Гекторе, не покриви душею. Хіба тобі не траплялося, що, поглянувши на жінку, ти раптом відчуєш, що вона зовсім не така, якою здається, що вона блискуче уособлення думки і почуття.

Д е м о к о с. Так рубін уособлює кров.

Г е к т о р. Але не для тих, хто бачив справжню кров. А я тільки що надивився.

Д е м о к о с. Це символ. Хоча ти і воїн, може бути, ти чув про символи. Чи зустрічав ти жінок, які навіть здалеку здавалися тобі персоніфікацією розуму, гармонії, ніжності?

Г е к т о р. Так, я бачив таких.

Д е м о к о с. І що ти робив тоді?

Г е к т о р. Я наближався до них ... і все розсіювалося. А ця що ж уособлює?

Д е м о к о с. Тобі ж твердять — красу.

Г е к а б а. В такому випадку поверніть її скоріше грекам, якщо хочете, щоб вона уособлювала цю красу довго. Вона блондинка.

Д е м о к о с. Несила говорити з цими жінками.

Г е к а б а. Тоді і не говорите про жінок. У всякому разі, ви і нечемні і не патріот. Кожен народ втілює свій символ у своїй жінці, будь вона кирпата або губата. Тільки ви один шукаєте цей символ в іншому.

Г е к т о р. Батько, мої товариші і я повернулися втомленими. Ми відновили на нашій землі мир на вічні часи, ми хочемо, щоб наші дружини любили нас без тривоги, хочемо, щоб народжувалися діти.

Д е м о к о с. Мудрі принципи, але війна ніколи не заважала мати дітей.

Г е к т о р. Скажи, будь ласка, чому ми знайшли наше місто переінакшене від однієї-єдиної присутності Олени? Скажи що вона нам принесла, через що нам варто було зчепитися з греками?

Г е о м е т р. Всі знають це. І я можу тобі це сказати.

Г е к а б а. Ось і Геометр.

Г е о м е т р. Так, ось і Геометр! І не думайте, що Геометри не можуть цікавитися жінками! Вони вимірюють не тільки земну поверхню, але і поверхню вашого тіла. Я не стану тобі розповідати, що вони страждають від того, що ваша шкіра надто товста або на вашій шиї складки ... Так ось, до цього дня Геометри були не задоволені видом земель, що оточують Трою. Лінія, що зв'язує долину з пагорбами здавалася їм занадто м'якою, а лінія, що з'єднує пагорби і гори, зроблена була начебто з дроту. Але з того часу, як тут Олена, пейзаж отримав і свій сенс і свою визначеність. І що особливо важливо для справжніх геометрів, для простору і для обсягу існує відтепер тільки одна загальна міра — Олена. Віднині покінчено з усіма тими інструментами, які винайшли люди і які тільки подрібнюють світ.

Більше не потрібні ні метри, ні грами, ані милі. Існують тільки кроки Олени, лікоть Олени, сила погляду і голосу Олени. Її ходою ми вимірюємо силу вітру. Вона наш барометр, наш анемометр! Ось що кажуть Геометри.

Г е к а б а. Цей ідіот плаче.

П р і а м. Мій дорогий син, подивися тільки на цих людей похилого віку, і ти зрозумієш, що таке Олена. Вона свого роду виправдання для них. Вона доводить усім цим старцям, що розташувалися зі своїми білими бородами на фронтоні кріпосних стін, тим, хто крав, хто торгував жінками, чиє життя не вдалася – що в глибині душі у кожного з них весь час присутнє таємне схиляння перед красою.

Якби краса була поруч з ними завжди, як тепер Олена, вони не грабували б своїх друзів, не продавали б своїх дочок та не пропивали б їхнього спадку. Олена їх прощення, їх помста і їх майбутнє.

Г е к т о р. Майбутнє старих мене не цікавить.

Д е м о к о с. Гекторе, я поет і суджу як поет. Допусти, що наш словник не знає слова "краса". Припустимо, що слово "захоплення" не існує!

Г е к т о р. Ми обійдемося без нього. Я вже обходжуся без нього. Я вимовляю слово "захоплення" тільки по примусу.

Д е м о к о с. Так, звичайно, ти обійдешся і без слова "хтивість"?

Г е к т о р. Якщо це слово можна придбати тільки ціною війни, я легко обійдуся і без нього.

Д е м о к о с. Але ж ціною війни ти знайшов таке прекрасне слово, як хоробрість.

Г е к т о р. За нього добре заплачено.

Г е к а б а. Слово боягузтво має бути придбано точно таким же шляхом.

П р і а м. Чому, син мій, ти так вперто не хочеш нас зрозуміти?

Г е к т о р. Я вас розумію дуже добре. За допомогою всяких квіпрокво ви, змушуючи нас начебто битися за красу, змушуєте битися за жінку.

П р і а м. А ти що, не став би битися за одну жінку?

Г е к т о р. Звичайно, ні!

Г е к а б а. І був би безумовно правий!

К а с с а н д р а. Якби за одну! Але їх набагато більше.

Д е м о к о с. Хіба ти не боровся б, щоб повернути собі Андромаху?

Г е к т о р. Ми вже домовилися з Андромахою, яким таємним шляхом уникнути полону і з'єднатися.

Д е м о к о с. Навіть якщо немає ніякої надії?

А н д р о м а х а. Навіть і в цьому випадку.

Г е к а б а. Добре, що ти зірвав з них маску, Гекторе. Вони хочуть битися з-за жінки. Це вираз любові безсилих.

Д е м о к о с. Ти вважаєш, що це занадто дорога ціна?

Г е к а б а. Звісно.

Д е м о к о с. Дозволь мені не погодитися з тобою. Я поважаю стать, якій зобов'язаний своєю матір'ю, я поважаю її навіть в особі самих негідних її представниць.

Г е к а б а. Ми це знаємо. Ти поважав їх неабияк.

Служниці, що збіглися на шум суперечки,

вибухнули сміхом.

П р і а м. Гекабо! Дочки мої! Що означає цей бунт в гінекеї? Бабський заколот? Адже на карту через одну з вас поставлене ціле місто. І хіба це вас принижує?

А н д р о м а х а. Лише одне може принизити жінку — несправедливість.

Д е м о к о с. До чого ж прикро переконуватися в тому, що жінки менше всіх розуміють, що таке жінка.

М о л о д а с л у ж н и ц я (проходячи). О-ла-ла.

Г е к а б а. Вони це знають чудово. Я вам скажу, що таке жінка.

Д е м о к о с. Не дозволяй їм говорити, Пріам. Ніколи не знаєш, що вони можуть сказати.

Г е к а б а. Вони можуть сказати правду.

П р і а м. Варто мені тільки подумати про одну з вас, щоб дізнатися, що таке жінка.

Д е м о к о с. Перше. Вона — джерело нашої сили. Ти добре знаєш це, Гектор. Воїн, який не носить з собою портрета жінки, нічого не вартий.

К а с с а н д р а. Джерело вашої гордості, так.

Г е к а б а. Ваших вад.

А н д р о м а х а. Жінка — це нещасне втілення мінливості, загорьоване уособлення боягузтва, яка ненавидить все важке і обожнює все вульгарне і легке.

Г е к т о р. Дорога Андромахо!

Г е к а б а. Все це дуже просто. Я вже п'ятдесят років жінка — і до сих пір не знаю по-справжньому, яка я.

Д е м о к о с. Друге. Хоче цього жінка чи ні, вона єдина нагорода за хоробрість. Запитайте будь-якого солдата. Вбити людину — це значить заслужити жінку.

А н д р о м а х а. Жінка любить боягузів, розпусників. Якщо б Гектор був боягузом або розпусником, я б його любила також, може навіть більше.

П р і а м. Схаменися, Андромахо. Ти можеш довести протилежне тому, що хочеш.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Вона ласунка. Вона обманює.

Д е м о к о с. А про те, що вони в житті людини представляють вірність, чистоту — про це ми не будемо говорити?

С л у ж н и ц я. О-ла-ла.

Д е м о к о с. Що ти там говориш?

С л у ж н и ц я. Я кажу "О-ла-ла"! Я говорю те, що думаю.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Вона ламає свої іграшки. Вона опускає голови своїх ляльок в киплячу воду.

Г е к а б а. У міру того як ми, жінки, старіємо, ми переконуємося в тому, що чоловіки лицеміри, хвальки, скоти. У міру того, як старіють чоловіки, вони приписують нам всі досконалості. І будь-яка посудниця, яку ви десь притиснули в кутку, перетворюється в ваших спогадах в уособлення любові.

П р і а м. Ти зраджувала мені?

Г е к а б а. З одним тобою, але сотню раз.

Д е м о к о с. А хіба Андромаха зраджувала Гектора.

Г е к а б а. Залиш Андромаху в спокої. Жіночі історії не для неї.

А н д р о м а х а. Якби Гектор не був моїм чоловіком, я з ним самим обдурила б його. Якби він був бідним кульгавим рибалкою — я б прибігла до нього в його хатину, лягла б на ложе з раковин і водоростей і народила б йому незаконного сина.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Вона ночами лежить із заплющеними очима і не спить.

Г е к а б а. (Поліксені). Не смій базікати! Ти ... Обурливо! Я забороняю тобі.

С л у ж н и ц я. Немає нічого гіршого чоловіка. Але ось цей!

Д е м о к о с. Тим гірше, якщо жінка нас обманює. Тим гірше, якщо вона сама зневажає і свою гідність і саму себе. Якщо вона сама не здатна зберегти ту ідеальну форму, яка підтримує її і усуває зморшки з її душі, — ми повинні це зробити.

С л у ж н и ц я. Оце так!

П а р и с. Жінки забувають тільки про одне, що вони не ревниві.

П р і а м. Дорогі дочки, ваше обурення тільки доводить, що ми праві. Хіба існує більша великодушність, ніж та, яку проявляєте ви, коли люто і всіма засобами захищаєте мир. А що він вам дасть? Мужів кволих, нероб, боягузів, в той час, як війна зробить вам з них справжніх чоловіків.

Д е м о к о с. Героїв ...

Г е к а б а. Ми знаємо словниковий запас троянців. Під час війни чоловіка звуть героєм. Війна не робить його хоробрішим, але все одно він вважається героєм, нехай хоч і тікає з поля бою.

А н д р о м а х а. Батько мій, благаю вас. Якщо в вас хоч трошки жевріє почуття дружби до жінки, вислухайте те, що скажу я вам від імені всіх жінок. Залиште нам наших чоловіків такими, якими вони є. Нехай вони зберігають свою жагу діяльності і свою хоробрість. Боги оточили їх стількома живими і неживими предметами, захоплюючими для них! Нехай це буде гроза або сама звичайна тварина! І поки на землі існують вовки, слони, леопарди — чоловік завжди буде мати проти себе противника і суперника більш підходящого, ніж людина. Всі ці величезні птахи, які літають навколо нас, зайці, яких ми,

жінки, часто не можемо відрізнити від степного кураю, — все це мішені, що привертають увагу лучника набагато краще, ніж серце супротивника, захищеного латами. Кожен раз, коли я бачила, що вбивають оленя або орла, я відчувала до нього почуття глибокої подяки. Я знала, що він помирав за Гектора. Чому ж ви хочете, щоб я зберегла Гектора ціною життя інших людей?

П р і а м. Я цього не хочу, дорога моя. Але чи знаєте ви, чому ви, всі жінки, такі прекрасні і такі доблесні? Тому що ваші чоловіки, батьки, предки були воїнами. Будь вони ліниві в ратній справі, не знай вони, що тьмяне і безглузде заняття, зване життям, іноді освітлюється і набуває сенсу завдяки презирству, яке люди до нього відчувають, то, запевняю вас, ви самі відчували б себе боязкими і, щоб позбутися цього, зажадали б війни. До безсмертя один лише шлях в цьому світі — забути, що ти смертний.

А н д р о м а х а. О, звичайно, батько, — і ви це добре знаєте! На війні гинуть хоробрі! Не бути вбитим — це справа випадку або великої спритності. Потрібно хоча б раз схилити голову або стати на коліна перед небезпекою. Воїни, які урочисто проходять перед тріумфальною аркою, — це ті, хто втік від смерті. Як може країна примножити і честь і силу, втрачаючи і те й інше?

П р і а м. Перше боягузтво — це перша зморшка на чолі народу.

А н д р о м а х а. А в чому полягає найгірше боягузтво? Бути боягузом перед самим собою і викликати війну?

Д е м о к о с. Полохливий той, хто смерть за Батьківщину не вважатиме за краще інший смерті.

Г е к а б а. Я очікувала цю поезію. Вона не пропустить випадку ...

А н д р о м а х а. Завжди вмирають за батьківщину! Якщо живеш гідним її, діяльним, мудрим, — таким же і вмираєш! Убиті не можуть спокійно лежати в землі, Пріаме. Вони не розчиняються в ній для відпочинку і для вічного спокою. Вони не стають ні землею, ні прахом. Коли в землі знаходиш людський скелет, поруч з ним завжди лежить меч. Це кістка землі, стерильна, безплідна кістка. Це воїн.

Г е к а б а. Хай вже старі будуть воїнами. Будь-яка країна — це країна юності. Вона вмирає, коли вмирає юність.

Д е м о к о с. Ви мені набридли з вашої юністю. Через тридцять років і вона стане старістю.

К а с с а н д р а. Омана.

Г е к а б а. Омана! Коли зрілий чоловік досягає сорокарічного віку його підміняють старим. Сам він зникає. Між цією людиною і старим залишається лише видимість подібності. Один не продовжує іншого.

Д е м о к о с. Слава про мене буде жити, Гекабо.

Г е к а б а. Це правда ... І ревматизм ...

Новий вибух сміху служниць.

Г е к т о р. І ти, Парисе, слухаєш все це, не кажучи ні слова. Тобі не спадає на думку жертвувати своєю любовною пригодою в ім'я порятунку нас від багатьох років чвар і вбивств?

П а р и с. Що ти хочеш, щоб я тобі сказав? Випадок зі мною носить міжнародний характер.

Г е к т о р. Ти дійсно любиш Олену, Парисе?

К а с с а н д р а. Вони — символ любові. Їм навіть не потрібно любити один одного.

П а р и с. Я обожнюю Олену.

К а с с а н д р а (на краю тераси). А ось і Олена.

П а р и с. Якщо я зможу посадити її на корабель, ти погодишся?

П а р и с. Так, погоджуся.

Г е к т о р. Батько, якщо Олена погодиться повернутися в Грецію чи будете ви її утримувати силою?

П р і а м. Навіщо говорити про неможливе?

Г е к а б а. Чому про неможливе? Якщо жінки є хоч чвертю того, що ви думаєте про них, вона поїде.

П а р и с. Батьку, тепер я вас прошу про це. Ви бачите і чуєте їх. Вся ця царська фамілія, як тільки мова заходить про Олену, негайно ж стає збродом тещ, невісток, свекрів, гідних вершків буржуазії. І в такій численній сім'ї немає ролі більш принизливої, ніж роль сина-спокусника. З мене вистачить їх натяків. Я приймаю виклик Гектора.

Д е м о к о с. Олена належить не тобі одному, Парисе. Вона — надбання міста. Надбання країни.

Г е о м е т р. Вона частина нашого пейзажу.

Г е к а б а. Замовкни, Геометре.

К а с с а н д р а. А ось і вона, Олена!

Г е к т о р. Батько, прошу вас ... Залиште мені цю останню надію. Чуєте? Нас кличуть на парад ... Залиште нас, я потім приєднаюся до вас.

П р і а м. І ти справді згоден, Парисе?

П а р и с. Клянусь вам.

П р і а м. Хай так. Ходімо, діти мої. Йдемо готувати ворота війни.

К а с с а н д р а. Нещасні ворота! Щоб закрити їх, мастила потрібно більше, ніж для того, щоб відкрити.

П р і а м і його свита видаляються. Залишається Д е м о к ос.

Г е к т о р. А ти чого чекаєш тут?

Д е м о к о с. Натхнення.

Г е к т о р. Чого?

Д е м о к о с. Кожен раз, коли з'являється О л е н а, мене охоплює натхнення. Я марю, божеволію, імпровізую. Небо! Ось вона! (Декламує)

Нема прекрасніше спартанської цариці Олени,

З білосніжною шкірою; народженої з піни;

Нехай зберігають нашу батьківщину добрі боги,

але до царя Менелая більше нема їй дороги.

Г е к т о р. Твої вірші, особливо їх кінець, як удари молота по черепу.

Д е м о к о с. Це я сам придумав. А зараз ти почуєш ще більш вражаюче. Слухай.

Без страху ти наблизь Гектора,

Скамандри слава він, опора!

Права — Олена, винен — він...

Адже ти красуня, він лиш воїн.

Г е к т о р. Іди!

Д е м о к о с. Що ти дивишся на мене так? У тебе вигляд, ніби ти ненавидиш поезію так само, як війну.

Г е к т о р. Та це ж дві рідні сестри.

Д е м о к о с йде.

К а с с а н д р а (сповіщає) О л е н а!

Сцена сьома.

О л е н а, П а р и с, Г е к т о р.

П а р и с. Олена, дорога, ось Гектор. У нього є плани щодо тебе, плани дуже прості. Він хоче повернути тебе грекам і довести тобі, що ти мене не любиш ... Скажи мені, перш ніж ви залишитеся удвох, що ти любиш мене ... Скажи мені так, як ти думаєш.

О л е н а. Я обожнюю тебе, дорогий.

П а р и с. Скажи мені, що хвиля, яка забрала тебе з Греції була прекрасна.

О л е н а. Прекрасна! Чудова хвиля! .. Але де ти бачив хвилю? Море було так спокійне ...

П а р и с. Скажи мені, що ти ненавидиш Менелая.

О л е н а. Менелая? Я ненавиджу його.

П а р и с. Ти ще не все сказала. "Я ніколи не повернуся до Греції". Повтори.

О л е н а Ти ніколи не повернешся до Греції.

П а р и с. Ні, мова йде про тебе.

О л е н а. Ну звичайно, яка я дурна ... Я ніколи не повернуся в Грецію.

П а р и с. Ось бачиш, вона сама тобі сказала ... Тепер твоя черга.

Сцена восьма.

Г е к т о р, О л е н а.

Г е к т о р. Чи хороша Греція? ..

О л е н а. Парис знайшов її прекрасною.

Г е к т о р. Я вас запитую, чи гарна Греція без Олени?

О л е н а. Дякую вам за Олену.

Г е к т о р. Раз ми заговорили про Грецію, яка ж вона?

О л е н а. Там багато королів і кізок, розкиданих по мармуру.

Г е к т о р. Якщо королі позолочені, а кізоньки ангорські, — це виглядає непогано при сході сонця.

О л е н а. Я встаю пізно.

Г е к т о р. А богів теж досить? Парис каже, що небо кишить ними і що з нього всюди звисають ноги богинь.

О л е н а. Парис завжди ходить з задраним носом. Він може бути і бачив їх.

Г е к т о р. А ви ні?

О л е н а. Я — бездарна. Я ніколи не бачила жодної рибки в морі. Коли повернуся, я розгляну їх.

Г е к т о р. Ви тільки що сказали Парису, що ніколи не повернетеся.

О л е н а. Він попросив мене сказати це. Я обожнюю коритися Парису.

Г е к т о р. Бачу. Як і Менелаю. Ви його не ненавидите?

О л е н а. А чому мені його ненавидіти?

Г е к т о р. Для ненависті існує одна причина. ви занадто багато були разом.

О л е н а. З Менелаем? О ні! Я по-справжньому ніколи і не бачила його. Навпаки.

Г е к т о р. Але він же ваш чоловік?

О л е н а. Окремі речі і люди мають для мене забарвлення: їх я добре бачу. У них я вірю. Але Менелая я ніколи не могла добре розгледіти.

Г е к т о р. Але він, ймовірно, підходив до вас близько.

О л е н а. Так, я навіть могла торкатися до нього. І все ж я не можу сказати, що бачила його.

Г е к т о р. А кажуть, що він завжди був з вами, ніколи не залишав вас.

О л е н а. Очевидно. Я часто проходила повз нього, не знаючи, що це він.

Г е к т о р. А Париса ви добре бачили?

О л е н а. Так. Він чітко вимальовується на тлі неба, землі, він завжди був переді мною, немов висічена з мармуру скульптура.

Г е к т о р. І ви продовжуєте бачити його таким? Подивіться на нього, он туди, він стоїть притулившись до стіни.

О л е н а. Ви впевнені, що це він?

Г е к т о р. Він чекає вас.

О л е н а. Диви-но! Тепер я його не так ясно бачу.

Г е к т о р. А стіну, однак, тільки що побілили. Он, дивіться, він стоїть в профіль!

О л е н а. Цікава річ! Ті, хто чекає вас, не так помітні, як ті, кого ви чекаєте.

Г е к т о р. Ви впевнені, що Парис любить вас?

О л е н а. Я не дуже схильна проникати в почуття інших людей. Це вельми обмежує, як в грі, коли бачиш карти супротивника. Тоді напевно програєш.

Г е к т о р. А ви, ви його любите?

О л е н а. Ще менше я волію заглиблюватися в свої власні почуття.

Г е к т о р. Добре! Ось ви тільки що любили Париса, він засинав у ваших обіймах, ви ще відчуваєте його обійми, ви вся ще сповнені Парисом — про що ви думаєте в цю хвилину?

О л е н а. Моя роль закінчена. Нехай всесвіт думає за мене. Він зробить це краще, ніж я.

Г е к т о р. Але насолода вас прив'язує до кого-небудь або тільки до самої себе?

О л е н а. Мені відома лише насолода, яку відчувають інші ... Вона віддаляє мене від них.

Г е к т о р. А багато було цих інших, до Париса?

О л е н а. Були.

Г е к т о р. І будуть ще інші після нього, чи не так? Лише б вони чітко виділялися на тлі горизонту, стіни або простирадла. Я так і думав. Ви не любите Париса, Олено. Ви любите чоловіків!

О л е н а. Так, вони мені не противні. Приємно потертися об чоловіка, як об величезний шматок мила. Від цього становишся чистіше.

Г е к т о р. Кассандро! Кассандро!

Сцена дев'ята.

О л е н а, К а с с а н д р а, Г е к т о р.

К а с с а н д р а. В чому справа?

Г е к т о р. Ти мене смішиш. Ворожки вічно задають питання.

К а с с а н д р а. Навіщо ти мене кликав?

Г е к т о р. Олена сьогодні ввечері їде з грецьким гінцем.

О л е н а. Я? Що ви вигадуєте?

Г е к т о р. Хіба ви мені тільки що не сказали, що не дуже любите Париса?

О л е н а. Ви по-своєму витлумачили мої слова. Втім, якщо ви наполягаєте.

Г е к т о р. Я тільки цитую слова їх авторки. Що для вас чоловіки щось на зразок мила ...

О л е н а. Так. Або на зразок пемзи, якщо вам так більше подобається. Ну і що ж?

Г е к т о р. Значить, ви вагаєтеся у виборі між поверненням в Грецію, яке вам зовсім не неприємно, і такою страшною катастрофою, як війна?

О л е н а. Ви мене зовсім не розумієте, Гекторе. Я не сумніваюся в своєму виборі. Було б надто легко сказати: "Я

зроблю те чи зроблю це ", — і щоб сказане сталося. Ви виявили, що я слабка, і прийшли в захват. Чоловік, що виявив слабкість жінки, подібний до мисливця, який знайшов в спекотний полудень джерело свіжої води. Він втамовує свою спрагу. Але не думайте, що переконавши найслабшу з усіх жінок, ви переконали майбутнє. Керувати дітьми — це не значить визначати їх долю.

Г е к т о р. Всі ці грецькі тонкощі і дрібниці до мене не доходять

О л е н а. Хіба це тонкощі і дрібниці? Це — чудовиська і піраміди.

Г е к т о р. Ви обираєте виїзд? Ви згодні виїхати? Так чи ні?

О л е н а. Не квапте мене. Я вибираю події так само, як чоловіків і речі. Я зупиняюся на тих, які не є для мене тінями, і відбираю те, що ясно бачу.

Г е к т о р. Я знаю — ви самі сказали: тих, кого ви бачите в яскравих фарбах. А ви не бачите себе, що повертається до палацу Менелая?

О л е н а. Ні ... Насилу.

Г е к т о р. Вашого чоловіка можна одягнутися в найблискучіші шати — в честь вашого повернення.

О л е н а. Найрозкішніше пурпурове вбрання не зробить його більш видимим для мене.

Г е к т о р. Ось твоя конкурентка, Кассандро. Вона теж читає прийдешнє.

О л е н а. Я не читаю майбутнього. Але в цьому майбутньому я бачу одні сцени в яскравих кольорах, інші зовсім тьмяним. До цих пір збувалися сцени, які я бачила в яскравих фарбах.

Г е к т о р. Ми повернемо вас грекам в яскравий полудень, на сліпуче сяючий пісок, між темно-синім морем і стіною, пофарбованою вохрою. Ми уберемось в золоті лати і яскраво-червоні туніки. Я буду на білому коні, П р і а м на чорній кобилі, і між нами пройдуть наші сестри в зелених пеплумах і передадуть вас, оголену, грецькому послу, срібний шолом якого з малиновим плюмажем я вже бачу. Думаю, ви теж все це бачите ясно?

О л е н а. Ні. Зовсім не бачу. Все приховано в темряві.

Г е к т о р. Ви смієтесь наді мною. Чи не правда?

О л е н а. Я сміюсь? Чому? Ви хочете? Ну що ж, вирушимо! Підемо готуватися до передачі мене грекам.

Г е к т о р. Ви розумієте, що ображаєте людство? Або ви робите це несвідомо?

О л е н а. Я ображаю? Кого?

Г е к т о р. Хіба ви не знаєте, що ваш альбом лубочних картин, цих коміксів без підписів — це насмішка над світом? У той час як ми всі тут боремося, жертвуємо собою, щоб хоч одна година в житті була наша, ви перегортаєте давно намальовані картинки. На який із гравюр вашого альбому ви зупиняєте свій сліпучий погляд? На тій, звичайно, де ви стоїте на цьому ж валу, спостерігаючи за битвою? Ви бачите цю битву?

О л е н а. Так.

Г е к т о р. І ви бачите зруйноване і палаюче місто? Хіба не так?

О л е н а. Так. Це забарвлене в яскраво-червоний колір.

Г е к т о р. І Парис? Ви бачите труп Париса, що волочиться колісницею.

О л е н а. Еге! Ви думаєте, що це Парис ? Так, так ... Я бачу в пилу щось блискуче, неначе ранкова зоря. Це сяє діамант на його руці ... Так, так ... Я не завжди добре розрізняю лиця, але коштовності я добре бачу ... Це його перстень.

Г е к т о р. Чудово ... Я не наважуюся запитати вас про Андромаху і про себе ... про тих, хто утворює коло: Андромаха — Гектор ... Ви маєте доступ до цього кола? Не заперечуйте. Якими ви їх бачите? Щасливими, старіючим, сяючими?

О л е н а. Я не намагаюся їх розгледіти.

Г е к т о р. А Андромаху, що плаче над тілом Гектора, ви теж бачите? Це коло сяє?

О л е н а. Ви знаєте, я можу дуже добре бачити, як все сяє, виблискує, але насправді нічого цього немає. Помилятися властиво всім.

Г е к т о р. Не пояснюйте. Я все розумію. А між ридаючою матір'ю і розпростертим тілом батька ви бачите сина?

О л е н а. Так ... Він грає скуйовдженим волоссям батька ... Він чарівний.

Г е к т о р. І сцени ці в глибині ваших очей? Їх можна там розгледіти?

О л е н а. Не знаю. Дивіться.

Г е к т о р. Нічого ... нічого, крім попелу від згарищ; смарагди і золото, перетворені на попіл. Як чисті очі світу. Адже не сльозами ж омиті вони ... А ти б плакала, О л е н а, якби тебе вбивали?

О л е н а. Не знаю ... Але я кричала б ... Я відчуваю, що зараз почну верещати, якщо ви будете так говорити, Г е к т о р ... Я буду кричати.

Г е к т о р. Ти поїдеш сьогодні ввечері в Грецію, або я уб'ю тебе.

О л е н а. Звичайно, я поїду. Я готова виїхати. Тільки повторюю, що не бачу ні блиску кованої фок-щогли, ні кільця в носі капітана, ні очних білків юнги.

Г е к т о р. Нехай море стане сірим, нехай померкне сонце, тільки відпливайте. Нам потрібен мир!

О л е н а. Я не бачу миру.

Г е к т о р. Попроси Кассандру показати тобі мир. Вона чаклунка. Вона викликає образи і духів.

З'являється Гонець.

Гонець. Г е к т о р, П р і а м тебе вимагає. Жерці протестують проти того, щоб закривали ворота війни. Вони говорять, що боги визнають це образою.

Г е к т о р. Дивно, як боги в усіх важких випадках утримуються від того, щоб самим говорити що-небудь.

Гонець. Вони сказали своє слово. Блискавка вдарила в храм, і нутрощі жертовних тварин сказали, що Олену не можна відпускати.

Г е к т о р. Я дорого б дав, якби це були нутрощі самих жерців ... Прямую за тобою.

Гонець виходить.

Отже, ви згодні, Олено?

О л е н а. Так.

Г е к т о р. Відтепер ви будете говорити те, що скажу я, і будете робити те, що я накажу?

О л е н а. Так.

Г е к т о р. І перед У л і с ом ви не станете суперечити мені? Будете говорити по-моєму?

О л е н а. Так.

Г е к т о р. Слухай її, Кассандро! Слухай, як це втілення заперечення каже "так". Мені поступилися всі. П а р и с мені поступився. П р і а м поступився. О л е н а поступається. А я

все ж відчуваю, що в кожній з цих випадках, що здаються перемогами, я програв. Думаєш, що борешся з гігантами, перемагаєш їх, а насправді виявляється, що боровся з тим, чого не можна перемогти, на зразок відблиску, що грає на сітківці ока жінки. Скільки б ти не говорила мені "так", ти сповнена впертості, яка кидає мені виклик!

О л е н а. Можливо. Але я нічого не можу вдіяти. Це залежить не від мене.

Г е к т о р. Якою плутаниною дзеркало світу потрапило в голову цієї недотепи?

О л е н а. Звичайно, це дуже сумно. Але яким способом можна подолати цю вперту здатність дзеркала відображати дійсність?

Г е к т о р. Ось про це я і думаю весь час.

О л е н а. Навіть якщо ви його розіб'єте, не зникне те, що відбивалося в ньому.

Г е к т о р. В цьому все питання.

З'являється Гонець.

Гонець. Г е к т о р, поспіши. Берег бунтує. З'явилися грецькі кораблі. Вони підняли прапори не на носі, а на кормі. Честь нашого морського флоту поставлена на карту. П р і а м боїться, щоб грецький посол не був убитий, коли зійде на берег.

Г е к т о р. Кассандро, я довіряю тобі Олену. Жди моїх розпоряджень. (Виходить.)

Сцена десята.

О л е н а, К а с с а н д р а.

К а с с а н д р а. Я не бачу нічого — ні яскравих, ні тьмяних фарб. Але кожну істоту, що наближається, я сприймаю як тяжкість. Я бачу його долю по биттю моїх вен.

О л е н а. У тих барвистих сценах, що я розрізняю, мені ясніше видно яскравіші подробиці. Я про них не говорила Г е к т о ру. Шия його сина горить яскравим вогнем в тому місці, де б'ється артерія.

К а с с а н д р а. Я подібна сліпому, що йде навпомацки. Навколо мене виблискує правда, а я сліпа. Люди добре бачать, але вони бачать брехню. Я сліпа, але я відчуваю істину.

О л е н а. Наша перевага в тому, що наші бачення часто змішуються з нашими спогадами, майбутнє з минулим. І від цього стаєш менш сприйнятливим ... Це

правда, що ви чаклунка і можете викликати мир?

К а с с а н д р а. Мир? Дуже легко. Він достоту жебрак причаївся у дверей ... Ось він ...

З'являється Мир.

О л е н а. Як він гарний!

Мир. На допомогу, Олено, на допомогу!

О л е н а. Але як він блідий!

Мир. Я блідий? Як блідий? Ти хіба не бачиш золото в моєму волоссі?

О л е н а. А хіба золото буває сірим? Ось ще новина!

Мир. Сіре золото! Хіба моє золото сіре? (Зникає.)

О л е н а. Він зник?

К а с с а н д р а. Я думаю, він пішов трохи причепуритися.

Мир з'являється в яскравому одязі.

Мир. А зараз?

О л е н а. Тепер я його майже не бачу. Мигцем і через паузу.

Мир. А тепер, я питаю?

К а с с а н д р а. О л е н а каже, що вона тебе майже зовсім не бачить.

Мир. Але ж ти мене бачиш, раз розмовляєш зі мною.

К а с с а н д р а. Це моя спеціальність — розмовляти з невидимками.

Мир. Що тут відбувається? Чому люди в місті і на березі так волають?

К а с с а н д р а. Мені здається, честь цих людей зачеплена, і в гру втрутилися їх боги.

Мир. Їх боги! Їх честь!

К а с с а н д р а. Так ... Ти хворий!

Завіса.

Дія друга.

Закрита площа палацу. На кожному розі спуск до моря.

У центрі величний монумент — широко відкриті ворота

війни.

Сцена перша.

О л е н а, юний Троил.

О л е н а. Гей, ти! .. Так, так це тебе я кличу! .. Підійди !! ..

Троил. Ні.

О л е н а. Як тебе звати?

Троил. Троил.

О л е н а. Підійди сюди.

Троил. Ні.

О л е н а. Підійди сюди, Троил!

Троил підходить.

А! Нарешті! Ти повинен слухатися, коли тебе звуть по імені: ти ж ще зовсім цуценя. Втім це дуже мило. І вперше в житті мене примусили при розмові з чоловіком кричати. Розумієш, що це означає? Чоловіки завжди так горнуться до мене, що варто лише ворухнути губами. Я кричу чайкам, коли вони літають, оленям, коли вони скачуть, кричу, щоб почути відлуння, але ніколи не кричу чоловіку. Ти мені заплатиш за це ... Що з тобою? Ти тремтиш?

Троил. Я не тремчу.

О л е н а. Ти тремтиш, Троиле.

Троіл. Так, я тремчу.

О л е н а. Чому ти завжди прямуєш за мною? Коли я йду спиною до сонця, варто мені лише зупинитися, тінь твоєї голови плутається завжди у моїх ніг. Вона їх ніколи не переступає і правильно робить. Скажи мені що ти хочеш....

Троил. Я нічого не хочу.

О л е н а. Троил, скажи, що ти хочеш.

Троил. Я все хочу, все!

О л е н а. Ти хочеш все. І місяць з неба?

Троил. Більше, ніж все.

О л е н а. Ось тепер ти висловлюєшся як справжній чоловік. Ти що, хочеш поцілувати мене?

Троил. Ні.

О л е н а. Ти хочеш поцілувати мене, чи не так, мій маленький Троиле?

Троил. Зараз же після цього я вбив би себе!

О л е н а. Підійди ближче ... Скільки тобі років?

Троил. П'ятнадцять. На жаль! ..

О л е н а. Браво за це "на жаль"! А ти вже цілувався з дівчатами?

Троил. Я їх ненавиджу.

О л е н а. А ти цілувався?

Троил. Їх всі цілують. Я віддав би моє життя, тільки щоб не цілував жодну з них.

О л е н а. О, у тебе, напевно, багато дівчат. Чому ти мені не скажеш відверто: Олено, я хочу вас поцілувати! Я не бачу нічого поганого в цьому. Поцілуй мене.

Троил. Ніколи.

О л е н а. До кінця дня, коли я зійду на фортечну стіну, щоб подивитися на захід сонця над островами, ти тихо підійдеш до мені, візьмеш в руки мою голову, повернеш її до себе, — лице

моє відразу потемніє, і тобі воно буде не так добре видно, — ти поцілуєш мене, я буду дуже задоволена ... Ну, мій маленький Троиле, повторюю тобі, поцілуй мене! .. Поцілуй мене!

Троил. Ніколи.

О л е н а. Розумію, ти б зненавидів мене, якби поцілував.

Троіл. О! Як щасливі ті, хто вміє сказати, що хоче.

О л е н а. Ти сказав це досить складно.

Сцена друга.

О л е н а, П а р и с, юний Троил.

П а р и с. Будь обережна, Олено. Троил небезпечна особа.

О л е н а. Навпаки. Він хоче мене поцілувати.

П а р и с. Троил, знай, якщо ти хоч раз поцілуєш Олену, я тебе вб'ю.

О л е н а. О! Йому це абсолютно байдуже. І він готовий померти навіть кілька разів.

П а р и с. Але що з ним? .. Він, здається, зважився ... Готовий кинутися на тебе? .. Він дуже милий! Поцілуй Олену, Троиле. Я дозволяю.

О л е н а. Якщо ти зміг його вмовити, значить, ти ще хитріше мене.

Троил, який був готовий кинутися на Олену, тут же відступає.

П а р и с. Послухай, Троиле! Ось наші високоповажні старці, в повному складі з'явилися, щоб закрити ворота війни. Поцілуй Олену на їх очах. Ти станеш знаменитим. Ти ж хочеш прославитися?

Троил. Ні. Хочу бути невідомим.

П а р и с. Не хочеш стати знаменитим? Не хочеш бути багатим, могутнім?

Троил. Ні. Хочу залишитися бідним, непоказним.

П а р и с. Дай мені закінчити ... щоб володіти всіма жінками.

Троил. Не хочу жодної жінки, жодної.

П а р и с. Ось наші сенатори! Вибирай: або ти поцілуєш Олену у них на очах, або я поцілую Олену на очах у тебе. Ти волієш, щоб поцілував я? Прекрасно ... Дивись! ... О! Твій поцілунок, О л е н а, несказанно солодкий!

О л е н а. Це поцілунок, призначений для Троила.

П а р и с. Ти не знаєш, що ти втрачаєш, дитино! О! Ти йдеш? Спокійної ночі!

О л е н а. Ми ще будемо цілуватися, Троил. Обіцяю тобі.

Троил йде.

Троил!

П а р и с (трохи роздратовано). Ти дуже голосно кричиш,

Олено!

Входить Д е м о к о с

Сцена третя.

О л е н а, Д е м о к о с, П а р и с.

Д е м о к о с. О л е н а, одну хвилину! .. Подивися прямо на мене! Бачиш, у мене в руці чудова птиця. Я її зараз випущу ... От бачиш? Так, так, це вона ... Поправ зачіску і посміхнися своєю прекрасною посмішкою.

П а р и с. Не розумію, чому птах повинна полетіти швидше, якщо О л е н а зіб'є волосся і посміхнеться своєю чарівною посмішкою.

О л е н а. У всякому разі, це не зашкодить мені.

Д е м о к о с. Не рухайся ... Раз! Два! Три! Ось так ... Справу зроблено ... Можеш піти ...

О л е н а. А птах де?

Д е м о к о с. Це птах, яка вміє бути невидимим.

О л е н а. Наступного разу вимагай у нього рецепт ... (Виходить.)

П а р и с. Що це за фарс?

Д е м о к о с. Я пишу пісню про Олену, про її обличчя. Мені необхідно було знайти його вираз, відобразити в моїй пам'яті її посмішку, її локони ... Тепер все це я отримав.

Сцена четверта.

Д е м о к о с, П а р и с, Г е к а б а, М а л е н ь к а П о л і к с е н а, Абневос,

Г е о м е т р, кілька старців.

Г е к а б а. Зрештою ви закриєте ці ворота?

Д е м о к о с. Звичайно, ні. Та нам все одно доведеться відкрити їх сьогодні ж увечері.

Г е к а б а. Г е к т о р так хоче. Він переконає в цьому і П р і а ма.

Д е м о к о с. Ну, це ми ще подивимося. Втім, я готую Г е к т о ру один сюрприз.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. А куди ведуть ці ворота, мама?

Абнеос. На війну, моє дитя. Коли вони відкриті — значить, йде війна.

Д е м о к о с. Друзі мої...

Г е к а б а. Йде війна чи ні, але ваш символ дурний. за цими воротами, завжди відкритими, немає ніякого нагляду. Неохайно. Всі собаки зупиняються біля них.

Г е о м е т р. Мова йде не про чистоту біля воріт, а про війну і богів.

Г е к а б а. Я саме про це і кажу. Боги не вміють закривати дверей.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. А я їх міцно замикаю. Чи не правда, мамо?

П а р и с (цілуючи пальчики маленької Поліксени). Ти це робиш своїми пальчиками і можеш їх прищемити, дорога дівчинка.

Д е м о к о с. Можу я нарешті домогтися, щоб хоч трохи помовчали, П а р и се? .. Абнеосе, і ти, Г е о м е т ре, і всі ви, мої друзі, я скликав вас сюди в таку ранню пору для того, щоб мати з вами першу нараду. І хорошою ознакою є те, що ця перша військова рада складається не з генералів, а з інтелектуалів, людей думки. Бо для війни недостатньо викувати зброю солдатам. Необхідно ще довести до межі їх ентузіазм. Напоївши солдат вином, сп'янівши їх фізично, полководці не зможуть домогтися перемоги над греками, необхідно ще моральне сп'яніння, а це можемо зробити ми, поети. Якщо вже наш вік видаляє нас з поля битви, допоможемо принаймні зробити її нещадною. Я бачу, Абнеос, у тебе з цього приводу є свої міркування. Надаю тобі слово.

А б н е о с. Так. Нам потрібна пісня війни.

Д е м о к о с. Абсолютно справедливо. Війна вимагає військової пісні.

П а р и с. Досі ми обходилися без неї.

Г е к а б а. Війна сама доволі голосно співає.

А б н е о с. Ми обходилися без військової пісні, тому що воювали тільки з варварами. Це було просто полювання. Досить було мисливського рогу. З греками ми вступаємо в іншу область війни, більш піднесену.

Д е м о к о с. У нас же є національна пісня.

А б н е ос. Так, але це пісня миру.

П а р и с. Пісню миру досить заспівати жестикулюючи і кривляючись, щоб вона стала піснею війни ... Які слованашої пісні?

А б н е о с. Ти їх добре знаєш ... Ці слова нешкідливі ... "Ми ведемо жнива, вичавлюємо кров виноградної лози! .."

Д е м о к о с. Це, скоріше за все, пісня війни проти злаків та кущів. Ви не

налякаєте Спарту, погрожуючи залишити їй тільки гречку.

П а р и с. Заспівай цю пісню зі списом в руці і з мерцем біля твоїх ніг і подивишся, яким буде ефект!

Г е к а б а. Є одне слово — "кров", і воно визначає все.

П а р и с. Слово "жнива" теж непогане. Війна любить косовицю.

А б н е о с. Навіщо сперечатися. Адже Демокос за дві години складе нам зовсім нову пісню.

Д е м о к о с. Ну, дві години — надто короткий термін.

Г е к а б а. Не бійся! Це більше, ніж тобі потрібно. Після пісні ви отримаєте ще гімн, а після гімну — кантату. Як тільки війна оголошена, стримати натхнення поетів неможливо. Рима, мабуть, кращий барабанщик.

Д е м о к о с. І найбільш потрібний, Гекаба. Ти не могла сказати краще. Я знаю, що таке війна. Поки вона ще не оголошена, поки ще її ворота закриті, кожен може її ображати і поносити. Вона зневажає образи мирного часу. Але як тільки вона настає, — її гордість не можна зачіпати. Заслужити її милість можна тільки вихваляючи її. Ось тоді-то і настає місія тих, хто вміє говорити і писати, оспівуючи війну, лестити їй на кожному кроці, інакше можна збожеволіти. Подивися на офіцерів. Бути хоробрим перед ворогом, боягузами перед обличчям війни — такий девіз справжніх полководців.

П а р и с. А ти що-небудь придумав вже для своєї пісні?

Д е м о к о с. Мені прийшла в голову чудова думка і ти зрозумієш її краще за інших. Війні вже набридло вислуховувати порівняння з волоссям Медузи, устами Горгони. У мене нова ідея — порівняти обличчя війни з лицем Олени. Вона буде в захваті від подібної схожості.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. На кого схожа війна, мамо?

Г е к а б а. На тітку Олену.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Значить, вона дуже красива!

Д е м о к о с. Отже, дискусія закрита. Ми домовилися щодо пісні про війну. Чому ти так хвилюєшся, Геометре?

Г е о м е т р. Тому, що є речі набагато більш термінові, ніж пісня про війну. Так, набагато більш термінові.

Д е м о к о с. Ти хочеш сказати, що треба приготувати медалі, неправдиві звістки?

Г е о м е т р. Ні, я мав на увазі епітети.

Г е к а б а. Епітети?

Г е о м е т р. Перш ніж пустити в хід свої списи, грецькі воїни удаються до епітетів... "Брат жаби!" — кричать вони. "Син вола!" Вони ображають супротивників. І вони мають рацію. Вони знають, що тіло стає більш вразливе, коли зачеплене самолюбство. Воїни, навіть найбільш холоднокровні, втрачають негайно ж свою холоднокровність, коли їх всіляко паплюжать. Нам, троянцям, бракує епітетів.

Д е м о к о с. Г е о м е т р прав. Ми, мабуть, єдині, хто не ображає своїх супротивників, перш ніж вбити їх ...

П а р и с. Ти, Г е о м е т р, вважаєш недостатнім, коли ворогуючі громадяни обсипають один одного лайкою?

Г е о м е т р. Армії повинні розділяти ненависть мирних жителів. А ти знаєш ... В цьому відношенні на них не можна

покластися. Коли їх залишають самим собі, вони тільки і роблять, що поважають один одного. Їх розгорнутий фронт стає єдиним фронтом істинного братства у всьому світі. І з поля бою, де панує взаємна повага, ненависть йде в школи, салони, дрібні крамниці. Якщо наші солдати не зрівняються з іншими в змаганні, де зброя — епітети, вони втратять смак до образ, наклепів, а значить, неминуче втратять смак і до війни.

Д е м о к о с. Правильно! Сьогодні ж увечері ми організуємо таке змагання.

П а р и с. Думаю, вони досить дорослі, щоб підібрати потрібні епітети.

Д е м о к о с. Яка омана! Ось ти, наприклад, визнаєшся досвідченим в цій справі, а чи знайдеш відповідні епітети?

П а р и с. Переконаний в цьому.

Д е м о к о с. Ти багато про себе уявляєш. Нумо, стань проти Абнеоса і починай.

П а р и с. Чому проти Абнеоса?

Д е м о к о с. Пузатий і кривоногий, — він найкраща мішень для епітетів.

Абнеос. Гей, ти, старий матрац, починай.

П а р и с. Ні, Абнеос мене не окрилює. Ось, якщо хочеш, почну з тебе.

Д е м о к о с. З мене? Чудово. Ти зараз побачиш, що таке імпровізований епітет. Відлічи десять кроків ... Я готовий. Починай.

Г е к а б а. Дивись на нього пильно. Він тебе надихне.

П а р и с. Старий паразит! Віршомаз з брудними ногами.

Д е м о к о с. Одну секунду ... щоб не помилитися, став перед епітетом ім'я.

П а р и с. Ти маєш рацію ... Демокосе! Телиця! Трухлятина!

Д е м о к о с. Граматично це правильно, але дуже наївно. Невже ти думаєш, що, назвавши мене "трухлятиною", ти викличеш у мене лють і бажання вбивати? "Трухлятина" — малодійовий епітет.

Г е к а б а. Він назвав тебе також телицею.

Д е м о к о с. Це трохи краще ... Але ти бачиш, Парисе, як ти плутаєшся. Підшукай що-небудь, що може мене глибоко зачепити. Які у мене, по-твоєму, недоліки?

П а р и с. Ти боягуз, у тебе смердюче дихання і немає ніякого таланту.

Д е м о к о с. Хочеш в пику?

П а р и с. Я все це сказав, щоб догодити тобі.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Мама, чому лають дядька Демокоса?

Г е к а б а. Тому, що він йолоп, дорога дочка.

Д е м о к о с. Що ви сказали, Гекабо?

Г е к а б а. Я кажу, що ти кенар, Демокосе. Ти кенар, якщо б кенарі володіли дурістю, тенденційністю, потворністю і смородом шулік, то ти був би справжній кенар.

Д е м о к о с. Ось бачиш, Парисе! Твоя мати кмітливіша тебе. Бери приклад. Якщо кожен день солдатам вправлятися тільки по годині в змаганні епітетами, то вони, як Гекаба, завоюють першість. Щодо пісні війни я не знаю, чи не краще буде доручити їй написати цю пісню ...

Г е к а б а. Як хочеш. Але я не скажу, що війна схожа на Олену.

Д е м о к о с. На кого вона схожа, по твоєму?

Г е к а б а. Це я скажу, коли ворота будуть закриті.

Сцена п'ята.

Ті ж, П р і а м, Г е к т о р, Б у з і р і с. Потім А н д р о м а х а, потім О л е н а.

У той час, коли закривають ворота, А н д р о м а х а відводить в сторону Маленьку Поліксену і шепоче їй якийсь секрет або доручення.

Г е к т о р. Вони будуть закриті.

Д е м о к о с. Почекай, Гекторе.

Г е к т о р. Ще не все готово до церемонії?

Г е к а б а. Готово. Гаки на воротах вже плавають у оливковій олії.

Г е к т о р. Так у чому ж справа?

П р і а м. Наші друзі, Гекторе, хочуть сказати, що війна теж готова. Подумай гарненько. Вони мають рацію ... Якщо ти закриєш ці ворота, через хвилину їх доведеться, може бути, знову відкрити.

Г е к а б а. Навіть однією хвилиною миру слід дорожити.

Г е к т о р. Батько, ти повинен все-таки знати, що таке мир для тих, хто бився багато місяців. Це все одно що знайти опору, коли утопаєш, коли тебе засмоктує багнюка. Дозволь нам стати на маленьку тверду латку мирної землі, доторкнутися до неї хоча б одним пальцем.

П р і а м. Гекторе, подумай! Зараз для міста слово "мир" так само шкідливе, як отрута. Ти хочеш дати відпочинок міді та залізу. Словом "мир" ти викарбував дрібну монету спогадів, уподобань, надій. Солдати кинуться купувати хліб миру, пити вино миру, обіймати жінок миру, а через годину ти поставиш їх віч-на-віч з війною.

Г е к т о р. Війни не буде

З боку воріт чутні крики.

Д е м о к о с. Не буде? А ти послухай!

Г е к т о р. Закриємо ворота війни. І зустрінемо греків. І так розмова буде не легкою. Нехай хоча б зустріч буде мирною.

П р і а м. Сину мій, чи самі ми впевнені, що можемо дозволити грекам зійти на берег?

Г е к т о р. Вони зійдуть на берег. Зустріч з Уліссом наш останній шанс на мир.

Д е м о к о с. Вони не зійдуть на берег. Наша честь поставлена на карту. Ми станемо посміховиськом всього світу.

Г е к т о р. І ти берешся умовити сенат оголосити війну?

Д е м о к о с. Я? Ні. Підійди, Бузіріс. Твоя місія починається.

Г е к т о р. Хто цей чужинець?

Д е м о к о с. Цей чужинець найбільший знавець міжнародного права. Наше щастя, що сьогодні він проїздом в Трої! Ти не будеш стверджувати, що це упереджений свідок. Він людина нейтральна. Наш сенат стане на його точку зору, а завтра вона буде точкою зору всіх народів.

Г е к т о р. Яка ж твоя думка, чужинцю?

Б у з і р і с. Моя думка, правителі, після детального ознайомлення з положенням такі: греки по відношенню до Трої винні в трьох порушеннях міжнародного права. Дозволити їм зійти на берег — це значить позбавити себе становища ображеного, яке в випадку конфлікту приверне до вас симпатії всього світу.

Г е к т о р. Поясни.

Б у з і р і с. По-перше, вони підняли свій прапор на кормі, а не на носі. Військовий корабель, правителі і дорогі колеги, піднімає прапор на кормі тільки в одному-єдиному випадку — коли вони відповідають на салют корабля, завантаженого волами. Але коли це робиться перед містом і його населенням, це справжнісіньке зневаження. Втім, у нас був уже прецедент. Греки викинули свій прапор на кормі в минулому році, коли входили в порт Офеї. Відповідь була гідною. Офея оголосила війну.

Г е к т о р. І що сталося далі?

Б у з і р і с. Офея була переможена. Більше не існує ні Офеї, ні офейців.

Г е к а б а. Чудово!

Б у з і р і с. Знищення нації ні в найменшій мірі не применшує її моральної переваги в міжнародному плані.

Г е к т о р. Продовжуй.

Бузіріс. По-друге, грецький флот, проникнувши в ваші територіальні води, розташувався лицем до ворога. На останньому конгресі було піднято питання про те, щоб вписати таку побудова флоту в параграф так званих обронно-наступальних дій. Я був щасливий, що мені вдалося домогтися відновлення істинного визначення цього шикування як наступально-оборонного. Воно прекрасне і є однією з форм замаскованого розгортання морського фронту, який сам по собі є однією з замаскованих форм блокади, що в свою чергу є істотним порушенням. Тут ми маємо також прецедент. П'ять

років тому грецькі кораблі вишикувалися таким чином перед Магнезією. Магнезія негайно ж оголосила їм війну.

Г е к т о р. І що ж? Вона виграла її?

Б у з і р і с. Вона програла її. Каменя на камені не залишилося від її стін. Але мій параграф залишається в силі.

Г е к а б а. З чим тебе і вітаю. А то ми вже злякалися.

Г е к т о р. Продовжуй.

Б у з і р і с. Третє порушення менш серйозне. Одна з грецьких трирем без дозволу зрадницьки підійшла до берега. Її командир А я кс, самий грубий і самий бридкий воєначальник Греції, заявив привселюдно, що вб'є Париса. але з міжнародної точки зору це порушення не має особливого значення. Воно не було зроблено відповідно до належної форми.

Д е м о к о с. Тепер ти про все проінформований, Гекторе. З нашого положення є два виходи. Або мовчки прийняти образу, або відповісти на неї. Вибирай. Гекторе. Відправ кого-небудь назустріч А я ксу і постарайся заманити його сюди.

П а р и с. Я його буду чекати тут.

Г е к т о р. Зроби ласку і залишайся в палаці, поки я тебе не покличу. А ти, Бузірісе, запам'ятай, що наше місто аж ніяк не вважає, що греки його образили.

Б у з і р і с. Я не дивуюся цьому. Ваша гордість легендарна. Ви схожі на гордих горностаїв.

Г е к т о р. А ти, Демокосе, підбери мені негайно таку тезу, яка дозволила би нашому сенату заявити, що з боку наших гостей ніяких образ не було, і нам, незаплямованим і чистим, дозволив би прийняти гостей.

Д е м о к о с. Що це ще за жарти?

Б у з і р і с. Але це суперечить фактам, Гекторе.

Г е к т о р. Мій дорогий Бузірісе, ми всі тут знаємо, що право наймогутніша школа уяви. Жоден поет не тлумачив природу так вільно, як юрист тлумачить дійсність.

Б у з і р і с. Сенат просив у мене поради. Я дав її.

Г е к т о р. А я прошу тебе про тлумачення. Це ще більш гідно юриста.

Б у з і р і с. Але це проти моєї совісті.

Г е к т о р. Твоя совість бачила загибель Офеї, загибель Магнезії і з таким же легким серцем буде споглядати загибель Трої?

Г е к а б а. Ще б пак. Адже він з Сиракуз.

Г е к т о р. Благаю тебе, Бузірісе. Справа йде про життя і смерть двох народів. Допоможи нам.

Б у з і р і с. Я можу вам надати тільки одну допомогу – сказати істину.

Г е к т о р. Правильно. Знайди істину, яка нас врятує. Якщо право не є зброєю невинних, кому ж воно служить? Допоможи нам викувати для нас істину. До того ж май на увазі, якщо ти не даси нам її, ми затримаємо тебе тут до кінця війни.

Б у з і р і с. Що ви говорите?

Д е м о к о с. Ти зловживаєш своїм становищем, Гекторе.

Г е к а б а. Під час війни закон відправляють в тюрму. Невже ми не можемо посадити під замок законника.

Г е к т о р. Подумай про все це, Бузірісе. Я ніколи не відступав ні від моїх погроз, ні від моїх обіцянок. Або моя країна відведе тебе на довгі роки в тюрму, або сьогодні ж цього вечора ти поїдеш, осипаний золотом. Отже, ти обізнаний, з усім. Візьмись знову за вивчення цього питання з усією безпристрасністю.

Б у з і р і с. Звичайно, є засіб.

Г е к т о р. Я в цьому був упевнений.

Б у з і р іс. Наприклад, про першому порушенні. Чи не можна на деяких морях, що омивають родючі землі, тлумачити таку відповідь на салют корабля, завантаженого волами, як знак поваги до хліборобів, що орють на волах і пастухів, скотарів з боку мореплавців.

Г е к т о р. Дійсно, це цілком логічно. Це, насамкінець, салют моря суші.

Б у з і р і с. Тим більше що корабель може бути навантаженим не просто худобою, а могутніми биками. У

цьому випадку знак вітання може бути прийнятий навіть за знак лестощів.

Г е к т о р. Так, ти мене зрозумів. Ми домовимось.

Б у з і р і с. Що стосується шикування кораблів лицем до ворога, то цілком природно розглядати це скоріше як люб'язність, ніж як провокацію. Адже жінки, бажаючі мати дитину, повертаються до вас обличчям, а не боком.

Г е к т о р. Аргумент вирішальний.

Б у з і р і с. Тим більше, що греки ставлять на носі своїх кораблів гігантські статуї німф. І дозволено буде сказати, що цей факт має для троянців глибший сенс, ніж морська загроза, він, скоріше, доводить морську дружбу. Адже німфи, як символ родючості, виключають будь-яку можливість образи. Жінка, яка йде вам назустріч оголеною, розкривши обійми, — не загрожує, а робить пропозицію ... У всякому разі, запрошення на переговори.

Г е к т о р. Отже, наша честь врятована, Демокосе. нехай по місту оголосять тлумачення Бузіріса. А ти, Мінос, біжи і передай наказ начальника порту, щоб він негайно запросив Улісса зійти на берег.

Д е м о к о с. З цими воїнами-ветеранами стає абсолютно неможливо сперечатися про питання честі. Вони, дійсно, зловживають тим, що їх не можна назвати боягузами.

Г е о м е т р. Про всяк випадок, звернися, Гекторе, з промовою до померлих. Це змусить тебе подумати ...

Г е к т о р. Ніяких промов над мерцями не буде.

П р і а м. Церемонія передбачає їх. Переможний полководець зобов'язаний віддати борг поваги загиблим, коли ворота війни закриваються.

Г е к т о р. Промова до загиблих на війні — це лицемірний захист живих, це прохання про виправдання. Це спеціальність адвоката. А я недостатньо впевнений у своїй невинуватості.

Д е м о к о с. Командування не відповідальне.

Г е к т о р. На жаль. Всі люди відповідальні. Навіть боги! Втім, я вже звертався з цією промовою до майже померлих. Я виголосив її в останню хвилину, коли на поле битви, притулившись злегка плечем до оливкового дерева, вони могли ще щось бачити і чути. Я можу вам повторити те, що я їм сказав. Тому, чий живіт був розпоротий і закочувалися очі, я сказав: "Ну, старий, справа не так уже й погана". Тому, у кого череп був розкроєний надвоє, аж до носа, я сказав: "Яка ж ти потвора з цим своїм розбитим носом! "А своєму маленькому зброєносцеві, ліва рука якого висіла без руху і весь він стікав кров'ю, я сказав: "Тобі пощастило, що ти поплатився тільки однією лівою рукою ". І я щасливий, що дав кожному з них ковтнути останню краплю з фляги життя. Це все, що вони просили, і вони померли з цієї останньою краплею на вустах ... Більше я не скажу ні слова. закрийте ворота!

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. А маленький зброєносець теж помер?

Г е к т о р. Так, моя кішечка. Він підняв праву руку. Хтось, кого я не бачив, взяв його за здорову руку. І він помер.

Д е м о к о с. Наш полководець, здається, плутає слова, звернені до вмираючих, з промовою на честь померлих

П р і а м. Не впирайся, Гекторе.

Г е к т о р. Добре! Я буду говорити ... (Стає біля воріт.) О ви, які не чують мене, які не бачать мене, почуйте цих слів, погляньте на цю ходу. Ми переможці. Вам це абсолютно байдуже, чи не так? Ви теж переможці. Але ми переможці живі. Ось тут-то починається різниця. Ось тут-то я і відчуваю почуття сорому. Я не знаю, чи розрізняють в натовпі мерців по кокарді. Живі, будь вони переможці чи ні, мають справжню кокарду, навіть дві кокарди. Це їх очі. У нас по два ока, мої бідні друзі. Ми бачимо сонце. Ми робимо все, що можна робити під сонцем. Ми їмо, ми п'ємо ... І в місячному світлі ... ми любимо наших дружин ... а може бути і ваших.

Д е м о к о с. Тепер ти ображаєш мертвих ...

Г е к т о р. Правда, ти так думаєш?

Д е м о к о с. Або мертвих, або живих

Г е к т о р. Є різниця.

П р і а м. Завершуй, Гекторе ... Греки шикуються ...

Г е к т о р. Я закінчую ... О ви, які не нюхають, нічого не відчувають, вдихніть цей фіміам, торкніться цих дарів. Бо в кінці кінців з вами говорить щирий полководець, і знайте, що не до всіх вас я відчуваю однаково почуття ніжності, однаково повагу. Всі ви мертві, але і серед вас є хоробрі і боягузливі, як і серед нас, живих. І навіть заради цієї церемонії ви не примусите мене змішати тих мерців, якими я захоплююся, з тими, якими я не захоплююся. Але ось що я хочу вам сказати сьогодні. Війна здається мені самим сморідним і самим лицемірним засобом зрівнювати людей. І я не припускаю

смерть ні як покарання для боягузів, ні як нагороду живим. І хто б ви не були, ви — неіснуючі, забуті, люди без занять, без спокою, без буття, — я розумію, що, закриваючи ці ворота, було б треба, по суті, виправдати перед вами тих, хто уникнув смерті, хто пережив вас, і нехай відчують вони як незаконний привілей ті два блага – теплоту і сяйво неба, — те, що вам ніколи не доведеться ні відчувати,ні побачити.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Мама, ворота закриваються!

Г е к а б а. Так, люба.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Їх штовхають мертві?

Г е к а б а. Вони допомагають трохи.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Вони добре допомагають, особливо ті, що справа.

Г е к т о р. Отже, сталося. Ворота зачинені.

С т р а ж н и к. Як сейф.

Г е к т о р. Настав мир, батько! Настав мир!

Г е к а б а. Так, настав мир.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Відчуваєш себе набагато краще, чи не так, мамо?

Г е к т о р. Звичайно люба!

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Я відчуваю себе набагато краще.

Гримить оркестр греків.

Гонець. П р і а м, їх екіпаж висадився на берег.

Д е м о к о с. Яка музика! Яка жахлива музика! Це сама антитроянська музика. Підемо, приймемо їх як годиться.

Г е к т о р. Прийміть їх по-царськи, і щоб вони прибули сюди без всяких перешкод. Ви відповідаєте за це!

Г е о м е т р. У всякому разі, відповімо їм троянською музикою. Гекторе, може бути, за відсутністю інших засобів висловити наше обурення створимо хоча б музичний конфлікт?

Натовп. Греки! Греки!

Г о н е ц ь. Улісс на естакаді, Пріаме! Куди його проводити?

П р і а м. Сюди. Попередь всіх в палаці ... Ти теж приходь, Парисе. Тобі нічого тут прогулюватися.

Г е к т о р. Батько, підемо приготуємо нашу річ грекам.

Д е м о к о с. Підготуй її трохи краще, ніж свою промову для покійних. Ти зустрінеш більше заперечень.

П р і а м і його сини йдуть.

Ти теж йди, Г е к а б а! Але ти йдеш, не сказавши нам, на що схожа війна.

Г е к а б а. Ти хочеш знати це?

Д е м о к о с. Якщо ти її бачила, скажи.

Г е к а б а. На зад мавпи. Коли мавпа збирається на дерево і показує нам свій червоний зад, весь в лусці, блискучий і оточений брудними патлами, це і є прообраз війни, її обличчя.

Д е м о к о с. А якщо у неї ще лице Олени, то це буде два образи. (Виходить.)

А н д р о м а х а. А ось як раз і Олена. Поліксена, ти добре пам'ятаєш, що ти повинна їй сказати?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Так ...

А н д р о м а х а. Скажи ... (Виходить.)

Сцена шоста.

О л е н а, М а л е н ь к а П о л і к с е н а.

О л е н а. Ти хочеш мені сказати щось, дорога.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Так, тітко Олено.

О л е н а. Певне, щось дуже важливе. Ти така скована. Я впевнена, що ти себе і відчуваєш такою?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Так, тітко Олено.

О л е н а. І те, що ти повинна сказати мені, дійсно вимагає такої скутості?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Ні, тітко Олено.

О л е н а. В такому випадку скажи мені все. Твоя скутість бентежить мене.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Якщо ви нас любите, їдьте.

О л е н а. Чому ж я повинна виїхати, люба?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Через війну.

О л е н а. І ти вже знаєш, що таке війна?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Я точно не знаю, але думаю, що це коли люди вмирають.

О л е н а. Ти знаєш, що таке смерть?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Теж не зовсім добре. Думаю що смерть — це коли люди перестають відчувати.

О л е н а. Про що А н д р о м а х а веліла попросити мене?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Виїхати, якщо ви нас любите.

О л е н а. Мені це видається не дуже логічним. Якби ти кого-небудь любила, ти б його покинула?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. О ні! Ніколи!

О л е н а. Чому ти віддаєш перевагу — залишити Гекабу або перестати що-небудь відчувати?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. О! Звичайно нічого не відчувати. Краще вже залишитися і ніколи нічого не відчувати.

О л е н а. Бачиш, як погано ти висловлюєш свої думки! Навпаки, для того, щоб я поїхала, треба, щоб я вас не любила. Ти віддаєш перевагу, щоб я тебе не любила?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. О ні! Хочу, щоб ви мене любили.

О л е н а. Словом, ти сама не знаєш, що говориш.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Ні ...

Голос Гекаби: "Поліксено!"

Сцена сьома.

Ті ж, Г е к а б а, А н д р о м а х а.

Г е к а б а. Ти оглухла, Поліксено? Чому ти закриваєш очі побачивши мене? Ти корчити з себе статую? Ходімо зі мною.

О л е н а. Вона хоче уявити собі, як це можна нічого не відчувати. Але їй це не вдається.

Г е к а б а. Ти чуєш мене нарешті, Поліксено? Бачиш мене?

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. О так! Я чую тебе! Я бачу тебе!

Г е к а б а. Чому ж ти плачеш? Нічого немає поганого в тому, що ти чуєш і бачиш мене.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Є ... Ти поїдеш.

Г е к а б а. Зробіть мені послугу, Олено, і залиште Поліксену у спокої. Вона занадто чутлива, щоб стикатися з нечутливістю; хоча б через ваше прекрасне плаття і чудовий голос.

О л е н а. І я тієї ж думки. Я раджу Андромахе самій виконувати свої доручення. Поцілуй мене, Поліксено, я їду сьогодні ввечері, раз ти хочеш цього.

М а л е н ь к а П о л і к с е н а. Не їдьте, не їдьте!

О л е н а. Браво! Ти стала поступливішою ...

Г е к а б а. Ти йдеш, Андромахо?

А н д р о м а х а. Ні, я залишаюся.

Сцена восьма.

О л е н а, А н д р о м а х а.

О л е н а. Отже, треба порозумітися!

А н д р о м а х а. Думаю, що це необхідно.

О л е н а. Ви чуєте, як всі вони там кричать і сперечаються? Вам цього мало? Вам потрібно ще вияснення між невістками? А про що розмовляти, якщо я їду?

А н д р о м а х а. Їдете ви чи ні, питання тепер не в цьому, Олено.

О л е н а. Скажіть це Гектору. Ви полегшите йому завдання.

А н д р о м а х а. Так, Гектор ніяк не відмовиться від думки про ваш від'їзд. Він як і всі чоловіки. Досить з'явитися зайцю, щоб він відвернувся від хащі, де причаїлася пантера. Так можуть полювати тільки чоловіки. Але не боги.

О л е н а. Якщо ви відкрили, що хочуть боги в цій історії, я вас вітаю.

А н д р о м а х а. Я не знаю, чи хочуть боги чогось. але весь світ чогось хоче. З самого ранку мені здається, що всі чогось вимагають: люди, тварини, рослини ... Аж до дитини, що в утробі моїй.

О л е н а. Чого ж вони вимагають?

А н д р о м а х а. Щоб ви любили Париса.

О л е н а. Якщо вони знають, що я не люблю Париса, вони обізнані краще за мене.

А н д р о м а х а. Ви не любите його. Може, ви змогли б його полюбити. Але зараз ви зблизилися тільки через непорозуміння.

О л е н а. Наше життя з ним протікає радісно, в повній злагоді. Які ж можуть бути при цьому непорозуміння?

А н д р о м а х а. Ви його не любите. Любов — це ще не означає згода. Життя двох людей не терпить байдужості. Вони, як і інші пари, приносять один одному в придане контрастність своїх характерів. Гектор моя протилежність. У

нього немає жодного з моїх смаків. Ми проводимо наші дні або в тому, щоб перемогти один одного, або принести себе в жертву один одному. Щастя люблячого подружжя далеко не безхмарне.

О л е н а. А як ви думаєте, якщо б колір мого обличчя, коли я наближаюся до Париса, ставав свинцевим, очі білими, а руки злегка вологими, — мій чоловік Менелай був би в захваті, а греки розцвіли б від задоволення?

А н д р о м а х а. Що думають греки, було б неістотним!

О л е н а. І не було б війни?

А н д р о м а х а. Можливо, її дійсно не було б. Може, якби ви любили один одного, — любов ця закликала б собі на допомогу рівне їй почуття великодушності і силу розуму ... Ніхто, навіть доля, не нападає з легким серцем на пристрасть ... А якби тоді і трапилася війна, ну що ж ... нічого не поробиш.

О л е н а. І це була б не така війна?

А н д р о м а х а. О! Ні, Олено! Ви прекрасно знаєте, яка буде ця боротьба. Доля не пішла б на стільки хитрощів заради звичайної битви. Вона хоче побудувати на ній майбутнє наших рас, наших народів, нашого розуму. Вона хоче, щоб основою наших ідей і нашого майбутнього була історія жінки і чоловіка, які любили один одного, і це не так уже й погано ... Але вона не бачить, що ваш союз лише показний ... Подумати, що ми будемо страждати, помирати заради декоративної любові, що велич або загибель століть, звички і думки довгих років будуть ґрунтуватися на історії двох людей, які не любили один одного ... Це жахливо!

О л е н а. А хіба недостатньо того, що інші вірять в нашу любов.

А н д р о м а х а. Вони не вірять в це, але ніхто не хоче зізнатися. Коли наближається війна, людей пробиває новий піт і події покриваються новим лаком. Брехнею. Наші старці не шанувальники краси, вони люблять самі себе, вони обожнюють потворність. І обурення греків теж облуда. Уже ж грекам-то все одно, що ви там робите з Парисом! І їх кораблі, що причалили там під своїми прапорами і під звуки своїх гімнів — це теж брехня, брехня моря. І проти цього лицемірства поставлене на карту життя мого сина і життя Гектора! У цьому весь жах!

О л е н а. Що ж робити в такому випадку?

А н д р о м а х а. Я благаю вас, Олено. Бачите, я обіймаю вас, благаючи про кохання. Любіть Париса! Або скажіть мені, що я помиляюся. Скажіть мені, що ви покінчите з собою, якщо він помре. Що ви згодні, щоб вас знівечили, тільки б він жив. Тоді війна буде хоч і лихом, але не буде несправедливістю. Я спробую її перенести.

О л е н а. Дорога Андромахо, все це не так просто. Зізнаюся, я не проводжу ночей в роздумах про долі людства, але мені завжди здавалося, що є два роду людей. Одні є, якщо хочете, плоттю людства, інші — це ті, хто диктує закони, визначаючи ходу народів. Перші мають право на сміх, на сльози, на все, чого вимагає їх внутрішнє життя. Іншим же досить тільки жесту, гордої ходи, погляду. Якщо ж ви їх зіллєте воєдино — нічого з цього не вийде. Людство однаково зобов'язане як своїм "зіркам", так і своїм мученикам.

А н д р о м а х а. Олено!

О л е н а. Втім, ви дуже вимогливі! Я не знаходжу мою любов вже такою незначною. Мені вона подобається. Звичайно, ні на мою печінку, ні на мою селезінку не діє, коли Парис покидає мене для гри в м'яч або для лову вужів. Але я підкоряюся йому, він діє на мене як магніт. Це те ж, що і любов, і сильніше, ніж близькість. Це набагато більш давня і плідна пристрасть, ніж та, що виражає себе червоними від сліз очима і проявляється в пестощах любові. В такої любові я відчуваю себе комфортно, неначе зірка в своєму сузір'ї. Я сяю, я дихаю цим, я живу в її обіймах. І я бачу синів, які з'являться плодом такої любові. Високі істоти, світлі, палкі, з довгими пальцями і коротким носом А що буде, якщо я внесу в цю любов ревнощі, багато ніжності і багацько занепокоєння? Світ і без того тривожний. Ви самі бачите!

А н д р о м а х а. Даруйте йому жалість, Олено. Це єдина допомога, якої потребує світ.

О л е н а. Ну звичайно, хіба можна було його уникнути? Нарешті це слово вимовлене.

А н д р о м а х а. Яке слово?

О л е н а. Жалість. Я далека від жалю.

А н д р о м а х а. Тому що ви не знали нещастя!

О л е н а. Я чудово знаю нещастя і нещасних. І ми завжди добре себе почували разом. Зовсім ще дитиною я проводила свої дні в хатинах, що ліпились навколо палацу, з дочками рибалок. Ми діставали з гнізд і приручали пташенят. Я народилася від птиці, і звідси, я думаю ця пристрасть. І всі людські нещастя, якщо вони тільки якось пов'язані з птахами, я знаю в подробицях. Тіло батька, викинуте рано вранці хвилею

на берег, заклякле, з розпухлою головою, що здригалась, бо злетілися чайки та вже стали викльовувати його очі. І п'яна мати, яка обскубувала живцем нашого ручного чорного дрозда. І сестра, захоплена зненацька під парканом, з рабом, під гніздом малинівок. І моя подруга зі щіголом була калікою, а подруга зі снігуром була сухотною. І хоча в своїй уяві я наділяла людство крилами, я бачила людей такими, якими вони є, — плазунами, неохайними, нещасними. Але я ніколи не відчувала, щоб людство вимагало до себе жалості.

А н д р о м а х а. Тому що ви вважали його гідним лише презирства.

О л е н а. Як знати! Може бути, це відбувається тому, що всіх цих нещасних я відчуваю рівними собі, я не відкидаю їх, бо не вважаю своє здоров'я, свою красу і славу набагато вище їх нікчемності. Може це і є почуття братства?

А н д р о м а х а. Ви богохульствуєте, Олена.

О л е н а. Люди шкодують інших в такій же мірі, в якій вони можуть жаліти себе. Горе і неподобство — це дзеркала, які люди не переносять. Я не відчуваю ні найменшої жалості до самої себе. Ви побачите це, якщо вибухне війна. Я переношу і голод і горе без страждань, краще вас. І образи. Невже ви думаєте, що я не чую, що кажуть за моєю спиною троянки! Вони вважають мене розпусною. Вони кажуть ще, що вранці у мене томний погляд. Правда це чи брехня, але мені байдуже, так байдуже!

А н д р о м а х а. Зупиніться, Олена!

О л е н а. І невже ви думаєте, що серед колекцій барвистих картинок, як каже ваш чоловік, моєму погляду не надибається

іноді постаріла Олена, що опустилася, беззуба, що сидить навпочіпки у себе на кухні, посмоктуючи варення? О як яскрава білизна білил на моєму обличчі. Ця штукатурка мого макіяжу може тріснуть від білила. Яка червона смородина. Як все це барвисто, надійно і неминуче! .. І мені це абсолютно байдуже! ..

А н д р о м а х а. Я загинула!

О л е н а. Чому? Якщо для того, щоб виправдати війну, потрібна лише одна бездоганна пара, так існуєте ж ви з Гектором, Андромахо.

Сцена дев'ята.

О л е н а, А н д р о м а х а, А я к с, потім Г е к т о р.

А я к с. Де він? Куди він ховається? Боягуз! Троянець!

Г е к т о р. Кого ви шукаєте?

А я кс. Я шукаю Париса ...

Г е к т о р. Я його брат.

А я кс. Нічого собі сімейка! Я А я кс. Хто ти?

Г е к т о р. Мене звуть Гектор.

А я к с. А я називаю тебе зятем розпусниці.

Г е к т о р. Я знаю, що греки прислали до нас посередників для переговорів. Чого ви хочете?

А я к с. Війни!

Г е к т о р. Безнадійно. Через що ви її хочете?

А я к с. Твій брат викрав Олену.

Г е к т о р. З її згоди, як мені відомо.

А я к с. Гречанка робить те, що хоче. Їй нічого просити у тебе дозволу. Це привід до війни.

Г е к т о р. Ми можемо принести вам наші вибачення.

А я к с. Троянці не приносять вибачень. Ми підемо звідси, лише коли нам оголосять війну.

Г е к т о р. Об'явить її самі!

А я к с. Чудово! Ми її оголосимо і сьогодні ж увечері.

Г е к т о р. Брешете! Ви не оголосите війни! Жоден острів Архіпелагу не буде з вами, якщо не ми будемо винні. А ми не будемо.

А я к с. І ти, ти особисто не оголосиш мені війну, якщо я назву тебе боягузом?

Г е к т о р. Що ж, я прийму таку заяву.

А я к с. Ніколи ще не бачив такої відсутності військового почуття! .. А якщо я тобі скажу, що всі греки думають про Трою? Що Троя це порок, дурість! ..

Г е к т о р. Троя — це впертість. Ви не доб'ється війни.

А я к с. А якщо я плюну на Трою?

Г е к т о р. Плюньте.

А я к с. А якщо я вдарю тебе, її государя?

Г е к т о р. Спробуйте.

А я к с. Якщо я вдарю по обличчю символ її гордості, її помилкової честі?

Г е к т о р. Вдарте ...

А я к с (вдаряє його по обличчю). Ось ... Якщо ця жінка – твоя дружина, вона може пишатися тобою.

Г е к т о р. Я знаю її ... Вона пишається.

Сцена десята.

Ті ж, Д е м о к о с.

Д е м о к о с. Що за крики! Чого хоче цей п'яниця, Гекторе?

Г е к т о р. Він особисто нічого не хоче. Він отримав, що хотів.

Д е м о к о с. Що твориться тут, Андромахо?

А н д р о м а х а. Нічого.

А я к с. Так-так, нічого. Грек дав ляпасу Гектору, і Гектор проковтнув це.

Г е к т о р. Абсолютна брехня, чи не так, Олена?

О л е н а. Греки великі брехуни — грецькі чоловіки.

А я к с. Що ж це у нього, від природи одна щока червоніше інший?

Г е к т о р. Так, я здоровіше з цього боку.

Д е м о к о с. Скажи правду, Гекторе. Він наважився підняти руку на тебе?

Г е к т о р. Це моя справа.

Д е м о к о с. Це справа війни. Бо ти уособлюєш Трою.

Г е к т о р. Останнє абсолютно вірно. Уособленням та іншім статуям не дають ляпасів.

Д е м о к о с. Хто ти, тварина? Я — Демокос, другий син Ахікаоса!

А я к с. Другий син Ахікаоса? Чудесно! Скажи, будь ласка, чи так же важливо дати ляпасу другому сину Ахікаоса, як і Гектору?

Д е м о к о с. Все однаково важливо, п'яниця. Я — голова сенату. Якщо ти хочеш війни, війни нещадної, смертельної, тобі варто лише спробувати.

А я к с. Так ... Я спробую ... (дає ляпас Демокосу.)

Д е м о к о с. Троянці! Солдати! На допомогу!

Г е к т о р. Замовкни, Демокосе!

Д е м о к о с. До зброї! Ображають Трою! Помста!

Г е к т о р. Я наказую тобі замовкнути.

Д е м о к о с. Я буду кричати ... Я підніму все місто!

Г е к т о р. Замовкни! Або я вдарю тебе по обличчю!

Д е м о к о с. Пріам! Анхис! Ідіть, помилуйтеся на ганьбу Трої. Гектор уособлює її!

Г е к т о р. На, маєш! (Б'є Демокоса по обличчю.)

Аякс регоче.

Сцена одинадцята.

Ті ж, потім П р і а м і почесні громадяни.

Під час цієї сцени

входить П р і а м і почесні люди міста. Вони стають

обличчям до входу, звідки повинен з'явиться У л і с с.

П р і а м. Чому ці крики, Демокосе?

Д е м о к о с. Мені дали ляпасу.

А я к с. Іди пожалійся Ахікаосу!

П р і а м. Хто дав тобі ляпас?

Д е м о к о с. Гектор! Аякс! Гектор! Аякс!

П а р и с. Що він там базікає. Він з глузду з'їхав.

Г е к т о р. Ніхто його не бив, чи не так, Олено?

О л е н а. Я дуже уважно дивилася. Я нічого не бачила.

А я к с. Його дві щоки однакового кольору.

П а р и с. Поети часто говорять безглузді речі. Вони називають це трансом, натхненням. З цього натхнення він створить нам національну пісню.

Д е м о к о с. Ти заплатиш мені за це, Гекторе ...

Голоси. Улісс! Ось Улісс!

А я к с з дружнім виглядом підходить до Г е к т о р а.

А я к с. Браво! Молодець! Шляхетний противник! Прекрасний ляпас!

Г е к т о р. Я зробив що міг.

А я к с. І до того ж чудовий метод. Лікоть нерухомий. Кисть вигнута. Спокійне положення зап'ястя. Твоя ляпас, має бути, сильніше мого.

Г е к т о р. Сумніваюся.

А я к с. Ти повинен чудово метати спис!

Г е к т о р. На сімдесят метрів.

А я к с. Вітаю! Мій дорогий Гекторе, прости мене. Я беру назад мої погрози. Беру назад мій ляпас. У нас спільні вороги. Це сини Ахікаоса. Я не воюю з тими, у кого, як і у мене, одні вороги — сини Ахікаоса. Не будемо більше говорити про війну. Я не знаю, що там каже Улісс, але розраховуй на мене. Я улагоджу всю цю історію. (Йде назустріч Уліссу і супроводжує його.)

А н д р о м а х а. Я люблю тебе, Гекторе.

Г е к т о р (показує свою щоку). Гаразд .. Але поки ще не цілуй мене.

А н д р о м а х а. Ти виграв і цей бій. Вір мені.

Г е к т о р. Я виграю кожну битву. Але плоди перемоги невловимі.

Сцена дванадцята.

П р і а м, Г е к а б а, О л е н а, троянці, У л і с с, А я к с і їх свита.

У л і с с. Пріам і Гектор, якщо я не помиляюся?

П р і а м. Вони самі. А позаду їх Троя з передмістям і селами. А там далі Геллеспонт і країна, закрита з усіх боків, — це Фрігія. Ви — Одіссей.

У л і с с. Так. Але поза Архіпелагом я — Улісс.

П р і а м. А ось Анхис. За ним Фракія, Понт і схожа на розгорнуту долоню Торіда.

У л і с с. Занадто багато людей для дипломатичної бесіди.

П р і а м. А ось Олена.

У л і с с. Привіт, цариця.

О л е н а. Я тут помолодшала, Уліссе. І тепер я тільки принцеса.

П р і а м. Ми слухаємо вас.

А я к с. Улісс, поговори з Пріамом, а я поговорю з Гектором.

У л і с с. Пріаме, ми прибули сюди, щоб відвезти Олену.

А я к с. Ти розумієш його, чи не так, Гекторе? Так не могло далі тривати!

У л і с с. Греція і Менелай волають про помсту.

А я к с. А що залишається робити ошуканим чоловікам, якщо не кричати про помсту!

У л і с с. О л е н а повинна бути повернута нам негайно. Інакше війна.

А я к с. Необхідно попрощатися.

Г е к т о р. І це все?

А я к с. Як бачиш, Гектор, події швидко розгортаються.

Г е к т о р. Значить, якщо ми повернемо Олену, ви забезпечите нам мир.

А я к с. І спокій ...

Г е к т о р. Якщо вона відпливе через годину, то питання буде вирішене?

А я кс. І ліквідоване.

Г е к т о р. Я думаю, що ми зможемо дійти згоди. Чи не так, Олено?

О л е н а. Правда, я так думаю.

У л і с с. Чи не хочете ви сказати, що Олену буде нам повернуто?

Г е к т о р. Це одне і теж. Вона готова.

А я к с. А багажу при від'їзді у неї буде набагато більше, ніж по приїзді.

Г е к т о р. Ми повернемо її вам, і ви обіцяєте нам мир. Ніякої відплати, ніякої помсти?

А я к с. Жінку втратили, жінку знайшли. Вона виявилася тією ж. Чудово! Чи не правда, Уліссе?

У л і с с. Вибачте, але я нічого не обіцяю. Для того, щоб ми відмовилися від репресій, від будь-якої відплати, треба, щоб Менелай знайшов Олену такою ж, якою вона була викрадена.

Г е к т о р. А за якими ознаками він виявив би зміну?

У л і с с. Попереджений глобальним скандалом, чоловік стає прискіпливим. Парису слід було не паплюжити Олени. А хіба не так?

Натовп. Ні, не так!

Голос. Не зовсім так...

Г е к т о р. А якщо це було саме так?

У л і с с. До чого ви ведете, Гекторе?

Г е к т о р. Парис НЕ доторкнувся до Олени. Вони обидва зізналися мені в цьому.

У л і с с. Що ж це була за історія з ними?

Г е к т о р. Справжня історія, чи не так, Олено?

О л е н а. А що ж, власне, було в ній незвичайного?

Голос. Це жахливо. Ми осоромлені.

Г е к т о р. Чому ви посміхаєтеся, Уліссе? Хіба ви бачите на Олені хоч найменший слід порушеного обов'язку?

У л і с с. Я не шукаю його. Вода залишає на качці більший слід, ніж скверна на жінці.

П а р и с. Ти говориш про царицю.

У л і с с. Звичайно, цариця виняток ... Отже, Парис, ви викрали цю царицю, ви викрали її оголеною. І ви самі, гадаю, були не в обладунках. І що ж, ніякого потягу, ніякого бажання оволодіти нею ви не відчули?

П а р и с. Оголена цариця одягнена своїм достоїнством.

О л е н а. Вона тільки не повинна скидати його з себе.

У л і с с. Скільки часу тривала подорож? На моїх кораблях воно триває три дні, а наші кораблі швидкохідніші ваших.

Голоси. Нечувана образ троянського флоту!

Голос. Ваші вітри більш швидкі, а не кораблі!

У л і с с. Припустимо, якщо хочете, три дні. Де ж була цариця протягом цих трьох днів?

П а р и с. Лежала на палубі ...

У л і с с. А П а р и с? На марсовій щоглі?

О л е н а. Лежав поруч зі мною.

У л і с с. Що ж, він читав поруч з вами? Або ловив золотих рибок?

О л е н а. Він іноді обмахував мене віялом.

У л і с с. І жодного разу не доторкнувся до вас?

О л е н а. Раз якось, на другий день, він поцілував мені руку.

У л і с с. Руку? Розумію! Пристрасний порив.

О л е н а. Я вважала більш гідним не помітити цього.

У л і с с. І хитавиця не кинула вас в обійми один одному ... Я думаю, що для троянського флоту не образливо, якщо я скажу, що його кораблі схильні до хитавиці.

Голос. Їх качає набагато менше, ніж грецькі.

А я к с. Качає грецькі кораблі! Якщо їх іноді і качає, то тільки тому, що їх ніс піднятий, а корма сидить глибоко.

Голос. Так, так ... Ніс угору, а зад опущений ... Зовсім по-грецьки.

У л і с с. А три ночі? Над вами обома тричі запалилися і погасли зірки. І нічого не залишилося у вас в пам'яті від цих трьох ночей, Олено?

О л е н а. Так ... так! .. Зовсім забула ... Я добре засвоїла науку про зоряне небо.

У л і с с. Бути може ... коли ви спали ... він вас взяв ...

О л е н а. Я прокидаюся навіть від польоту мошки.

Г е к т о р. І ви можете обидва заприсягтися перед богинею Афродітою.

У л і с с. Не варто. Я знаю Афродіту. вона протегує клятвопорушникам... Цікава історія, яка на всьому Архіпелазі розвіє дотеперішнє уявлення про троянця.

П а р и с. А що думали до цих пір на Архіпелазі про троянця?

У л і с с. Їх вважали менш здатними, ніж нас, греків, до торгівлі, але більш красивими і чарівними. Продовжуйте ваші визнання, Парис. Це цікавий внесок у фізіологію. Що, власне, змусило вас ставитися до Олени так дбайливо, коли вона була цілком надана на вашу милість? ..

П а р и с. Я ... я її люблю

О л е н а. Якщо ви, Уліссе, не знаєте, що таке любов, не торкайтеся цього предмета.

У л і с с. Зізнайтеся, Олено, що ви ніколи не пішли б за ним, якби знали, що троянці безсилі ...

Голос. Ганьба!

Голос. Одягти на нього намордник!

Голос. Приведи свою дружину, і ти побачиш!

Голос. І свою бабусю!

У л і с с. Я не точно висловився ... що Парис, прекрасний Парис, безсилий ...

Голос. Будеш ти нарешті говорити, Парисе! Або ти хочеш зробити нас посміховисько всього світу.

Г е к т о р. Ти бачиш, Гектор, в яке неприємне становище я потрапив?

Г е к т о р. Це тільки на одну хвилину ... Прощай, Олено! І нехай всі славлять твою чесноту, а не твоє легковажність.

О л е н а. Я не турбуюсь. Століття завжди віддадуть по заслугах.

У л і с с. Безсилий Парис — прекрасне прізвисько! .. Тепер, можете його поцілувати, Олено.

П а р и с. Гекторе!

М о р я к. Невже ви перенесете всі ці глузування, командир?

Г е к т о р. Замовкни. Тут командую я!

М о р я к. Ви погано командуєте. Ми, матроси Париса, і з нас вистачить цього. Ось вам я скажу, що він робив з царицею.

Голоси. Браво! Говори!

М о р я к. Він приносить себе в жертву за наказом брата. Я був на вахті і все бачив.

Г е к т о р. Ти помилився ...

М о р я к. Ви думаєте, що очі троянського моряка можуть помилитися? За тридцять кроків я розпізнаю кривоглазу чайку. Підійди-но сюди, Ольпідес. Ось він був на марсовій щоглі. Він з висоти все бачив. Моя голова стирчала з-під сходів, що ведуть в трюм. Вона була якраз на одному рівні з ними, як кіт перед ліжком ... Говорити далі, троянці?

Г е к т о р. Мовчи.

Г о л о с и. Говори! Нехай говорить!

М о р я к. Не минуло й двох хвилин, як вони обидва були вже на борту. Чи не правда, Ольпідес?

О л ь п і д е с. Він обтер царицю губкою і поправив їй проділ на голові. Ви розумієте, мені зверху добре було видно проділ цариці, від чола до потилиці.

М о р я к. Всіх він відіслав в трюм, крім нас двох, адже він нас не помітив.

О л ь п і д е с. І без лоцмана наш корабель йшов прямо на північ. Без вітру вітрила все ж були широко надуті ....

О л ь п і д е с. З моєї схованки я, власне кажучи, повинен був бачити шматочок одного тіла, але весь день я бачив два

шматочки, наче скибочка житнього на шматочку пшеничного ... Хліба пеклися, підіймалися ... Справжня куховарство.

О л ь п і д е с. А я зверху частіше бачив тільки одне тіло, то біле, як говорив моряк, то золотисте. З чотирма руками і чотирма ногами.

М о р я к. Ось вам і безсилий ... Що стосується любові духовної і інших ніжностей, розкажи, що ти чув зі своєї бочки. Слова жінки злітають вгору, слова чоловіка стеляться по землі. Скажу, що говорив Парис ...

О л ь п і д е с. Вона називала його своїм папужкою, своєю кішечкою.

М о р я к. Він називав її своєю пумою, своїм ягуаром. Вона іноді величала його жіночими іменами, він її чоловічими. Це від ніжності. Все це добре відомо.

О л ь п і д е с. "Ти мій бук, говорила вона теж. Я обіймаю тебе, неначе ти моє деревце ", говорила вона ... На море завжди згадуєш про дерева.

М о р я к "А ти моя берізка, — говорив він, моя тріпотлива берізка ". Я дуже добре пам'ятаю це слово" берізка ". Це дерево сколотів.

О л ь п і д е с. І я повинен був залишатися на марсовій щоглі до ночі. Мені було там і холодно і голодно ... І все інше ...

М о р я к. А коли вони перестали обніматися, то стали облизувати один одного кінчиками язика, тому що були солоними.

О л ь п і д е с. І коли вони нарешті піднялися, щоб йти спати, то хиталися ...

М о р я к. Ось що отримала твоя Пенелопа з цим безсилим.

Г о л о с и. Браво! Браво!

Г о л о с ж і н к и. Слава Парису!

Веселун. Віддамо Парису те, що йому належить.

Г е к т о р. Вони брешуть, чи не так, Олена?

У л і с с. Олена слухає їх, зачарована.

О л е н а. Я навіть забула, що мова йде про мене. Ці люди кажуть переконливо.

У л і с с. Посмій сказати, Парисе, що вони брешуть.

П а р и с. Трохи. В деталях.

Моряк. Ні в цілому, ні в подробицях. Чи не правда, Ольпідес. Ви оспорюєте ваші любовні вирази, начальник? Ви заперечуєте слово "пума"? Може бути, слово "береза"? Так, я бачу, вас образила ця "тріпотлива берізка". Тим гірше, що ви так сказали. Втім, нічого червоніти через ці слова. Я бачив тремтливі берези в час перед початком зими, уздовж берегів Гиргису, потужного притоку Танаїсу, на снігу. Чорні кільця їх кори, здавалося, відділялися один від одного порожніми місцями, і я мимоволі запитував себе, на чому ж триматися їх гілки. І я їх бачив в розпал літа, в фарватері, під Хаджі-Тарханом, з їх білими кільцями, схожими на білі гриби, якраз

біля самого берега сивого Каспію, і вони були так же стрункі, як плакучі верби. І коли на дерево сідає один з чорно-сірих воронів, дерево тремтить, гнеться, мало не ламається, і я кидав у ворона камені, поки він не відлітав. Всі листя посилали мені знаки подяки. І при вигляді цих тріпотливих листочків, золотих зверху і срібних знизу, серце ваше відразу переповнюється ніжністю. Я, дійсно, мало не заплакав, чи не так, Ольпідес! Ось що таке береза!

О л е н а. Браво, браво!

Другий моряк. І не тільки ці двоє бачили їх, Пріаме. Ми всі, аж до корабельного прибиральника, ми всі звісилися з ілюмінаторів, вчепившись за борт і перекинувшись через бар'єр, дивилися на них. Весь корабель перетворився на місце видовища.

Третій моряк. Видовища любові.

У л і с с. Ось бачиш, Гекторе!

Г е к т о р. Замовкніть всі.

М а р с о в и й. А ну, застав їх замовкнути.

В небі з'являється Ірида.

Н а р о д. Ірида! Ірида! ..

П а р и с. Її посилає сама Афродіта.

І р и д а. Так, Афродіта доручила мені сказати вам, що любов — це закон всесвіту. І що все, що підсилює любов,

священне, будь то брехня, жадібність або хтивість. Що всіх закоханих вона бере під свій захист, чи то цар або пастух. Тих, хто допомагає їм у їх любові, вона теж бере під свій захист. І якщо серед вас є такі люди, вона їх вітає. А вам, Гекторе і Уліссе, Афродіта забороняє розлучати Париса і Олену. Інакше буде війна ...

П а р и с, старці. Дякуємо тобі, Ірида!

Г е к т о р. А від Паллади немає доручення?

І р и д а. Так, Паллада доручила мені сказати вам, що розум — закон всесвіту. Всякий закоханий втрачає розум, говорить вона. Вона хоче, щоб їй сказали відверто, чи є що-небудь дурніше півня на курці або мухи на інший мусі. Вона наказує вам, Гектор, і вам, Улісс, розлучити Олену і цього кучерявого Париса. Інакше буде війна ...

Г е к т о р і жінки. Дякуємо тобі, Ірида.

П р і а м. Син мій, не Афродіта, і не Паллада керують Всесвітом. Нехай цю суперечку розсудить Зевс. Він виведе вас із цієї невизначеності.

І р и д а. Зевс, повелитель богів, наказує вам сказати: той, хто бачить в світі тільки любов, так же дурний, як той, хто її не бачить. Мудрість, повелів сказати вам Зевс, володар богів, в тому, щоб вдаватися до любові, коли це потрібно, і коли потрібно, забувати про неї. Луги, засіяні первоцвітом, і фіалки, на його смиренну царствену думку, однаково хтиві і для тих, хто вдається на них до любові, і для тих, хто тільки лежачи читає книги, хто просто здуває кульбаби, чи думають вони при цьому про вечерю чи про республіку. Він наказує Гектору і Уліссу розлучити Олену і Париса, не розлучаючи їх. Він наказує

всім іншим піти і залишити сам на сам тільки тих, хто веде переговори. Інакше він клянеться, а Зевс ніколи не загрожує марно, — він клянеться, що війна буде.

Г е к т о р. До ваших послуг, Уліссе.

У л і с с. До ваших послуг.

Всі видаляються. Видно, як в небі розпластався величезний шарф.

О л е н а. Це, звичайно, Ірида. Вона втратила по шляху свій шарф.

Сцена тринадцята.

У л і с с, Г е к т о р.

Г е к т о р. Ось це справжня битва, Уліссе.

У л і с с. Битва, яка повинна вирішити, бути війні чи ні.

Г е к т о р. І вона буде?

У л і с с. Це ми побачимо через п'ять хвилин.

Г е к т о р. Якщо це словесна битва, мої шанси слабкі.

У л і с с. Я думаю, що ми, скоріше, будемо вирішувати на вагах. Ми як би обидва сядемо на шальки терезів. Все вирішить наша вага.

Г е к т о р. Моя вага? Що важу я, Уліссе? Моя вага — це вага молодості, молодого чоловіка, молодої жінки, ще не народженої дитини. Моя вага — це радість життя, віра в життя, прагнення до справедливості і правди.

У л і с с. Моя вага — це зрілість, зрілий чоловік, тридцятирічна дружина, син, зростання якого я відзначаю щомісяця зарубками на наличнику палацових дверей. Мій тесть вважає, що я калічу виріб із дерева. Моя вага — солодкість життя і недовіра до нього.

Г е к т о р. Моя вага — полювання, хоробрість, вірність, любов.

У л і с с. Моя вага — обачність по відношенню до богів, людей і речей.

Г е к т о р. Моя вага — фрігійський дуб. Всі фрігійські дуби, густолисті, кремезні, ростуть в достатку на наших пагорбах, де пасуться і наші кучеряві бики.

У л і с с. Моя вага — оливкове дерево.

Г е к т о р. Моя вага — сокіл. Я дивлюся, не моргаючи, на сонце.

У л і с с. Моя вага — нічна сова.

Г е к т о р. Моя вага — весь народ. Народ благодушних селян, працьовитих ремісників, тисячі плугів, ткацьких верстатів, ковальських горнів і ковадла ... О! Чомусь у вашій присутності все це здалося мені раптом таким легковажним!

У л і с с. Моя вага — це вага чистого і прозорого повітря наших берегів, всього нашого Архіпелагу.

Г е к т о р. Навіщо продовжувати? Чаша терезів схиляється.

У л і с с. В мою сторону? .. Так, я так думаю.

Г е к т о р. І ви хочете війни?

У л і с с. Ні, я не хочу її. Але я не знаю, чого хоче сама війна.

Г е к т о р. Наші народи прислали нас сюди, об ми домовилися. Вже одне те, то ми тут, говорить про те, що не все втрачено.

У л і с с. Ви молоді, Гекторе! .. Так уже повелося, щоб перед кожною війною вожді ворогуючих народів зустрічалися в якомусь нейтральному місці, на пагорбі, на березі озера або в куточку саду. Обидва вони погоджуються, що війна – це найлютіший бич людства. І обидва, стежачи очима за відблисками і брижами на воді, відчуваючи на своїх плечах пелюстки магнолій, — обидва миролюбні, скромні, порядні — вивчають один одного. Вдивляються один в одного. Зігріті сонцем, розніжені чудесним вином, вони не знаходять в лицях один у одного жодної риси, яка виправдовувала б ненависть, ні однієї риси, яка не нагадувала б про людську любов; немає нічого суперечливого ні в їх словах, ні в їх жестах, ні в їх манері пити. Обидва вони дійсно сповнені глибоко мирними намірами. вони залишають один одного, потискуючи руки, відчуваючи себе братами. І, сидячи в своїх колісницях, повертаються один до одного, обмінюючись посмішками ... А на наступний день, однак, вибухає війна. Ось в такому положенні знаходимося зараз ми обидва ... Наші народи під час нашої розмови мовчать і тримаються осторонь, але це зовсім не означає, що вони

чекають від нас запобігання неминучого. Це тільки означає, що вони дали нам повноваження, ізолювали нас, щоб ми краще відчували перед катастрофою, що насувається братство навіть ворогуючих. Скуштуємо ж його, це блюдо багатих. Отримаємо задоволення їм ... Але це все. Привілей сильних світу сього — з тераси спостерігати за катастрофою.

Г е к т о р. Що це — розмова ворогів?

У л і с с. Це дует перед виступом оркестру. Дует солістів перед війною. Ми були створені мудрими, справедливими, ввічливими, ще за годину до війни розмовляли один з другим так, як ми, старі воїни, будемо бесідувати про неї і багато років по тому. Ми помирилися перед самим боєм. Так буває завжди. Може бути, в цьому наша помилка. Якщо один з нас повинен убити іншого і, щоб дізнатися, хто став його жертвою, зірвати з нього забрало, то, може, було б краще, щоб він не побачив в ньому свого брата. Але весь світ знає, що ми будемо битися.

Г е к т о р. Світ може помилятися. Саме по тому дізнаються про помилку, що вона загальна.

У л і с с. Сподіватимемося. Але якщо доля віддавна піднесла два народи, відкрила перед ними однакову майбутність, виповнену творчої сили і всемогутності, якщо кожного з них вона наділила дорогоцінною і особливою мірою, ось ми з вами і коливали зараз шальки терезів, — мірою, здатною визначити вагу насолоди, пізнання і навіть природи, якщо при посередництві їх архітекторів, поетів, художників вона подарувала цим народам два протилежних царства вигадок, звуків, фарб, якщо повеліла їм винайти троянську покрівлю та фіванський звід, фрігійський пурпур і грецький індиго, то всьому світу ясно, що не припускала вона нагородити людей двома шляхами розвитку і розквіту, а думала лише про власне торжество, потураючи людському

озвірінню і божевіллю, які тільки одні і можуть заспокоїти богів. Але ми з вами керманичі держави, і один одному ми можемо сказати: така зазвичай політика року.

Г е к т о р. І на цей раз рок обрав Грецію і Трою.

У л і с с. Сьогодні вранці я ще сумнівався в цьому, але як тільки ступив ногою на естакаду, так відчув упевненість в цьому.

Г е к т о р. Ви відчули себе на ворожій землі?

У л і с с. Навіщо постійно повертатися до цього слова "ворог"! .. Чи треба вам його повторювати! Б'ються не завжди природжені вороги. Існують народи, як би призначені воювати один з одним. У них різне забарвлення шкіри, різні мови, вони заздрять один одному, вони ненавидять один одного, не можуть ужитися один з одним, — але вони-то ніколи і не воюють між собою. Воюють якраз ті, кому війна призначена роком. Ось це і є справжні противники.

Г е к т о р. І ми готові до війни з греками?

У л і с с. У дуже великій мірі. Сама природа, передбачаючи боротьбу, в яку будуть вступати комахи, постачає їх і слабкістю і зброєю, яке цю слабкість захищатиме. Так і з нами!Самі того не відаючи, самі про те не думаючи, один з одним не спілкуючись, обидва ми піднялися до рівня війни. Буцім шестерні колеса, все збігається у нас — і навички наші і зброя. Погляди ваших дружин, рум'янець ваших дочок тепер єдине, що пробуджує в нас не грубість, а ту сердечну тривогу, яка служить фоном будь-якій війні. Стіни будинків, плями світла і тіні, кінське іржання, силуети в мантіях, ковзаючи серед колон, — все це забарвлене долею в єдиний грозовий колір, в якому я

вперше вгадую світло нашого майбутнього. Нічого не поробиш. На вас впало світло грецької війни.

Г е к т о р. І так думають всі греки?

У л і с с. Те, що думають інші греки, якраз не дуже заспокоїть вас. Інші греки думають, що Троя багата, її склади рясні, її землі родючі. Греки думають, що їм тісно на їхніх скелях. Золото ваших храмів, блиск ваших хлібів і вашої суріпиці справили на наші кораблі незабутнє враження. Не дуже розсудливо з вашого боку мати позолочених богів і такі ж позолочені хліба.

Г е к т о р. Ось нарешті відверте слово! Греція обрала нас своєю здобиччю. До чого тоді оголошувати війну? Простіше скористатися моєю відсутністю і напасти на Трою. Ви взяли б її без бою.

У л і с с. Війна передбачає свого роду угоду. Вона сама створює в світі відповідну атмосферу, народжує потрібний настрій, дає відповідні відзвуки. Було б божевіллям розпочинати війну, не підготувавши подібної картини. Ми її не мали.

Г е к т о р. А тепер ви її маєте?

У л і с с. Думаю що так.

Г е к т о р. Що ж вас штовхнуло проти нас? Троя відома своєю гуманністю, своєю справедливістю, своїми мистецтвами.

У л і с с. Не через злочини народ вступає в розлад зі своєю долею, а через помилки. Його армія сильна, його скарбниця рясна, його поети в повному розквіті свого таланту. Але в один

прекрасний день невідомо чому — чи то тому, що деякі громадяни злісно вирубали дерева, чи то тому, що його государ безчесно викрав жінку, або тому, що діти стали погано поводилися, — народ втрачає все. Нації, як і люди, гинуть від невловимої нечемності. Приречені народи пізнаються навіть по їх манері чхати або як громадянин стоптує підбори. Ви, мабуть, недостатньо вправно викрали Олену ...

Г е к т о р Який же зв'язок між викрадення жінки і війною, в якій повинен загинути один з наших народів?

У л і с с. Ми говоримо про Олену. Ви разом з Парисом помилилися в Олені. Я знаю і спостерігаю її вже п'ятнадцять років. немає ніякого сумніву вона одна з тих рідкісних створінь, яких доля послала на землю в своїх власних цілях. На вигляд вони — ніщо. Іноді це маленька принцеса, майже дівчинка, але якщо ви доторкнетеся до неї — стережіться! Складність життя полягає саме в тому, що важко відрізнити серед людей і предметів те, що є запорукою долі. Ви цього не зуміли зробити. Ви могли б безкарно чіпати наших великих адміралів, наших царів. Парис міг безкарно віддаватися утіхам на ложах Спарти і Фів. Але він обрав самий обмежений розум, саму солодку жінку! .. Ви загинули ...

Г е к т о р. Ми повертаємо вам Олену.

У л і с с. Образа долі нічим не може бути викуплена.

Г е к т о р. До чого ж тоді сперечатися? За вашими словами я бачу нарешті істину. Зізнайтеся. Вам потрібні наші багатства. Ви зробили так, щоб Олену викрали, щоб мати почесний привід для оголошення війни! Я червонію за Грецію. Вона буде нести вічну відповідальність і ганьбу цієї війни.

У л і с с. Відповідальність? Ганьба? Годі. Ці два слова зовсім не співзвучні. Якби ми дійсно відчували себе відповідальними за війну, то для нашого покоління досить було б все заперечувати і брехати, щоб забезпечити всім майбутнім поколінням спокійну совість. Так, ми будемо брехати. Ми принесемо себе в жертву.

Г е к т о р. Отже, жереб кинуто, Уліссе. Гаразд, буде війна! У міру того як росте моя ненависть до неї, в мені все більше і більше зріє жорстоке бажання вбивати ... Їдьте, раз ви відмовляєте мені від вашої допомоги ...

У л і с с. Зрозумійте мене, Гекторе! .. Моя допомога вам забезпечена. Але не звинувачуйте мене в тому, що я передбачаю долю. Я лише хотів простежити за цими головними лініями, які пролягли по світу, шляхи проходження караванів, рух кораблів, політ журавлів у повітрі і настрій народу. Дайте мені вашу руку. На ній теж є свої лінії. Але не будемо дивитися, чи схожі вказівки. Припустимо, що три маленькі складки на руці Гектора говорять абсолютно протилежне тому, про що говорять ріки, польоти птахів і слід за кормою корабля. Я цікавий від природи і не знаю страху. Я готовий йти проти року, приреченості. Я прийму Олену і поверну її Менелаєві. У мене досить красномовства, щоб змусити чоловіка повірити в чесноту його дружини. Я зумію і Олену змусити повірити в це. А тепер я їду, щоб уникнути будь-якої несподіванки. І якщо я доберуся до корабля, можливо, нам вдасться уникнути війни.

Г е к т о р. Що це — хитрість Улісса або його велич?

У л і с с. Зараз я хитрю з долею, але не з вами. Це моя перша спроба, і в цьому моя заслуга. Я щирий з вами, Гекторе. Якби я хотів війни, я зажадав би у вас не Олену, а викупу більш

дорогого ... Я їду ... Але я не можу позбавиться від відчуття, що шлях від цього місця до мого корабля дуже довгий.

Г е к т о р. Моя охорона супроводжуватиме вас.

У л і с с. Він так само протяжний, як шлях прямування царів, які прибули з візитом в країну, де на них готується замах ... В якому кутку ховаються змовники? Щастя наше, якщо ця змова не криється в самому небі ... А шлях звідси до цього фатального кута довгий і тривалий. Довгий і протяжний мій перший крок ... І я зроблю його, цей свій перший крок серед стількох небезпек ... Чи не спіткнуться я, не вб'юся на смерть? Може на мою голову звалиться цей карниз? Кам'яна кладка тут ще зовсім свіжа, і будь-який камінь може зірватися і впасти на мене ... Сміливіше ... Йдемо. (Робить перший крок).

Г е к т о р. Дякую вам, Уліссе.

У л і с с. Перший крок зроблено ... Скільки їх залишається?

Г е к т о р. Чотириста шістдесят.

У л і с с. Роблю другий! .. А знаєте, Гекторе, що змушує мене поїхати?

Г е к т о р. Знаю ... Ваше благородство.

У л і с с. Не зовсім так ... Андромаха так само пурхає віями, як і Пенелопа. (Виходить.)

Сцена чотирнадцята

А н д р о м а х а, К а с с а н д р а, Г е к т о р, потім А я к с, потім Д е м о к о с.

Г е к т о р. Ти була тут, Андромахо?

А н д р о м а х а. Підтримай мене! Не можу більше!

Г е к т о р. Ти все чула?

А н д р о м а х а. Так. Я вся розбита.

Г е к т о р. Ти бачиш, нам не слід втрачати надію.

А н д р о м а х а. На себе ми можемо сподіватися. На інших — ні. Ця людина жахлива. Все горе світу звалилося на мене.

Г е к т о р. Ще хвилина, і Улісс буде у себе на борту ... Він йде швидко. Звідси видно його кортеж. Ось він уже проти джерел. Що ти робиш?

А н д р о м а х а. У мене немає більше сил слухати ... Я затикаю вуха ... Я не заберу своїх рук, поки не визначиться наша доля.

Г е к т о р. Пошукай Олену, Кассандро.

Входить А я к с. Він зовсім п'яний. Бачить Андромаху, яка

стоїть до нього спиною.

К а с с а н д р а. Улісс вас очікує в порту, Аякс. Вам приведуть туди Олену.

Аякс. Олену! Сміюся я над Оленою. Ось цю жінку хотів б я обійняти.

К а с с а н д р а. Їдьте, Аякс! Це дружина Гектора.

А я к с. Дружина Гектора! Браво! Я завжди вважав за краще дружин

моїх друзів, моїх справжніх друзів!

К а с с а н д р а. Улісс вже на півдорозі ... Ідіть.

А я к с. Не гнівайся ... Вона заткнула собі вуха. Я можу сказати їй все, що хочу, адже вона не чує ... А якщо я доторкнуся до неї, якщо я поцілую її! Адже слова, які ми не чуємо, не мають ніякого значення.

К а с с а н д р а. Мають іноді велике значення ... Ідіть, Аяксе!

А я к с (в той час як К а с с а н д р а намагається відтягнути його від Андромахи, а Г е к т о р повільно замахується списом) Ти так думаєш? Ну, значить, можна доторкнутися до неї ... Абсолютно цнотливо, оскільки це дружина наших друзів. Що у неї саме цнотливе? У твоєї дружини, Гекторе. Шия! Що ж, поцілуємо в шию ... Вушко теж має абсолютно цнотливий вигляд ... Поцілуємо в вушко ... Скажу тобі, що я завжди знаходив в жінці саме цнотливе ... Пусти ... пусти ... Вона все одно не почує поцілунку ... Ну і сильна ж ти ... Я йду ... йду ... Прощай! ... (Виходить.)

Г е к т о р ледве помітно опускає спис. В цей момент

несподівано з'являється Д е м о к о с.

Д е м о к о с. Що за боягузтво? Ти повертаєш Олену? Троянці, до зброї! Нас зрадили ... Збирайтеся ... Ваша військова пісня вже готова! Слухайте вашу військову пісню!

Г е к т о р (б'ючи Д е м о к о са списом). Ось тобі за твою військову пісню!

Д е м о к о с (падаючи). Він мене вбив!

Г е к т о р. Війни не буде, Андромахо (Намагається розняти руки Андромахи, яка чинить опір.)

Вона спрямувала очі на Д е м о к о са. Завіса, що почала було

опускатися, знову піднімається.

А б н е о с. Убили Демокоса. Хто вбив Демокоса?

Д е м о к о с. Хто мене вбив? .. Аякс! Аякс! Вбийте його!

А б н е о с. Убийте Аякса!

Г е к т о р. Він бреше. Я вдарив його.

Д е м о к о с. Ні, це Аякс!

А б н е о с. Аякс вбив Демокоса ... ловите його ... Покарайте його ...

Г е к т о р. Це я, Демокосе, зізнайся, Демокосе, це я ...

Д е м о к о с. Ні, мій дорогий Гекторе, дорогий, любий мій Гекторе, це Аякс. Убийте Аякса!

К а с с а н д р а. Він вмирає, як і жив ... блазнюючи.

А б н е о с. Ось, ось ... Вони спіймали Аякса ... Вони його вбили!

Г е к т о р (відводить руки Андромахи). Війна буде.

Ворота війни повільно відкриваються.

Видно Олену, яка цілує Троила.

К а с с а н д р а. Троянський поет помер ... Слово поетові грецькому.

Завіса опускається остаточно.